

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Cumhuriyet ile Özdeşleşmiş Bir Hayat

Yunus Nadi Abalıoğlu

Ali Abalı

telgrafhane

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://ranney.org>

Cumhuriyet ile Özdeşleşmiş Bir Hayat

Yunus Nadi Abalıoğlu

Ali Abalı

Biyografi / 1

1.Basım: Aralık 2015

ISBN: 978-605-84021-7-1

Yayın Yönetmeni: Taylan Özbay

Editör: Çiğdem Aktepe

Görsel Yönetmen: Mehmet Coşkun

Yayın Hakları: Telgrafhane Yayınları

Sertifika: 29740

Adres: Adakale Sk. No: 16/9 Kızılay Çankaya/ANKARA

Telefon: (0312) 433 03 58

Faks: (0312) 433 03 59

E-posta: iletisim@telgrafhane.org

www.tegrafhane.org

Baskı: Bizim Büro Basımevi

Tel: (0312) 384 34 35

Matbaa Sertifika: 26649

Yayınevinden ve yazardan yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

ALİ ABALİ

Cumhuriyet ile Özdeşleşmiş Bir Hayat

Yunus Nadi
Abalıoğlu

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

YUNUS NADİ KİMDİR VE FETHİYE (ESKİ ADIYLA MEGRİ) CİVARINA NERDEN GELDİLER?	10
Koca Mehmet Ağa	11
Hacı Halil	11
Seki-Seydiler ve Kemer	12
YAZLIK VE KIŞLIK YERLERİ	13
NEDEN ABALI SOYADI?	18
KÖY-HAK ARAMA ODALARI	19
YUNUS NADİ VE MUSTAFA KEMAL	27
FOTOĞRAFLAR	77

*Bu yazının eksiği vardır.
Ama yazılanların hepsi doğrudur.
Ve bu yazı,
Kardeşim Cevat ve oğlum Bülent sayesinde
tamamlanmıştır.*

Bu yazı mutlu yaratıcı bir devrin öyküsüdür...

Cumhuriyet Gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın talimatı ile Yunus Nadi Abalıoğlu tarafından yayın hayatına başlatılmıştır.

Cumhuriyet adını da Mustafa Kemal Paşa vermiş ve "Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyetimizin daima destekçisi olacaktır" demiştir.

Bu nedenle Yunus Nadi, hayatı boyunca bu yolda çalışmıştır.

Kimdir Yunus Nadi Abalıoğlu?

Gazeteci, siyaset adamı Yunus Nadi Abalıoğlu, Muğla ilinin Fethiye ilçesi Seki Köyü Kızıldere Mahallesi'nde Abalıoğlu Hacı Halil ve Ayşe'den 01.07.1879 tarihinde doğdu. Halen kendisi ve ailesi Muğla-Fethiye-Seydiler Köyü cilt 84 hane 62 sayıda kayıtlıdır. Hacı Halil Efendi'nin yedi çocuğundan birisidir. Bu yedi kardeşin altısı erkek birisi kız olup adları şöyledir: Sadık,

Abdullah, Mustafa, Ali, Yunus Nadi, Ümmügülsüm ve Mehmet.

YUNUS NADİ KİMDİR VE FETHİYE (ESKİ ADIYLA MEGRİ) CİVARINA NERDEN GELDİLER?

Yunus Nadi'nin ailesi, Orta Asya'dan gelen Türkmen-yörük aşiretinin bir kolu olarak Fethiye ilçesinin Seki ve Seydiler köyünde yaşamıştır ve yaşamaktadır. Daha önce Hazar Denizi doğusunda dağda bayırda göçebeyan hayvan yetiştiricisi olarak yaşarken Timurlenk'in önünden kaçarak ve yerleştikleri yerlerden Hazar Denizi'nin kuzeyinden-Kafkasya'dan Anadolu'ya yönelen ve büyüklerin deyimi ile darı saçılımı Anadolu'nun her yerine dağılan ve her yerde rastlanan soyadının ve soyun üyesidirler.

Orta Asya'dan kopuş ile birlikte, çoğunluk batıya doğru göç ettiler. Geçimlerini sağlayan hayvanları ile birlikte ilk molada kendilerini Hazar Denizi güneyinde buldular. Ancak burada da Moğolların cana ve mala kast eden saldırıları karşısında yeni bir arayış içine girdiler. Yıldırım Bayezid ile Timurlenk arasında yapılan savaş sonunda İran'da başlayan karşı hareketler ve rahatsızlıklarla çareyi yine göç etmekle buldular. Timurlenk'in ordularından kaçanlar, Anadolu'ya sığınmak zorunda kaldılar.

Bu kalabalık soy, Fırat nehrinden geçerken, haramilerin hücumu karşısında dağıldılar. Bir grup

Kafkasya yoluyla batıya doğru yol aldı. Batıda Kırım ve Baltık Denizi kıyılarında Estonya ve Letonya'da yerleşme olanağı buldular. Fırat nehrini geçebilenlerden bir grup, sonuçta Fethiye'nin Seki beldesine geldiler. İlk yerleştikleri yer Seki beldesinin tabii ve bol suyu bulunan Manastır mahallesi oldu.

Koca Mehmet Ağa

Yunus Nadi'nin dedesi Koca Mehmet Ağa, yaşlıların anlattığına göre önünde keçi, koyun, sığır, at, eşek ve deveden oluşan büyük bir sürü ile Manastır Mahallesi'nde kocaman cüssesi ve sırtında kepenegi ile bir sabah ortaya çıkmış, hemen, Manastır'da suyun başındaki düzlüğe çadırlarını kurup yurt edinmiş, konaklamış, aylar yıllar sonra da aynı mahallenin hemen yanında ve alt başında bulunan Kızıldere mahallesine doğru genişleyerek çocuklarına evler yapmış konup yerleşmelerini sağlamıştır.

Hacı Halil

Koca Mehmet Ağa'nın Halil, Ahmet (Hüseyin) ve Süleyman isimli üç oğlu vardır ve bunların üçü de çok uzun süren ve meşakkatli bir yolculuk-serüven olan Hicaz'a gidip Hacı da olmuşlardır.

Bu oğullar, Hacı Halil, Hacı Ahmet (Hüseyin) ve Hacı Süleyman olarak anılmaya başlamış olup, nedense, kız çocukları var mı, varsa neden söz edilmez bilinmemektedir.

Yunus Nadi'nin babası Hacı Halil Efendi, 1253-1320 yılları arasında yaşamıştır. İlk önce Ayşe ile evlenmiş, Ayşe'den biri kız yedi çocuğu olmuştur. Ayşe'nin ölümü ile sonradan evlendiği Hacı Katrancı Nine olarak çağrılan ve çevresinin saygı duyduğu eşinin adı da bilinmemektedir.

Çocukları sırası ile:

Sadık Abalıoğlu (1866-1945)

Abdullah Özabalı (Apili)

Mustafa Küçükabalı

Ali Abalı (1874-1930)

Yunus Nadi Abalıoğlu (1.7.1879 Fethiye-28.06.1945 Cenevre)

Ümmügülsüm Ceylanlı (1891-1985) ve

1962 yılında vefat eden Mehmet Büyükabalı'dır.

Yunus Nadi'nin ağabeyi, daha sonra kendisinden bahsedeceğimiz Sadık, Gaziantep'e yerleşip Şih Sadık adını almıştır. Şih Sadık, en büyük çocuk olarak medrese eğitimi almış, İstanbul Fatih Medresesi'nde Ders-i Amm olarak görev yaparken, yazları da haliyle babasının köyünde-evinde tatilini geçirmeye gelmektedir. (Ders-i Amm: halka ve öğrencilere ders verme yetkisi olan, müderris, öğretmen.)

Seki-Seydiler ve Kemer

Abalı ailesi Seki'de genişlemeye başladı ve çalışkan bu grup, hayvancılıktan sonra tarıma da el attı. Zengin

Seki ve Mindan ovasında, ekmeklerini çıkaracak buğday, arpa ve mısır üretimini gerçekleştirdiler. Bu yer Akdağ'ın eteğinde olup zenginliği suyunun bol olmasındandır. Bu kaynak suları sayesinde hayvan sürüsü de arttı. Aile bireylerinin daha rahat yaşam ve çalışma ortamı ortaya çıktı.

YAZLIK VE KIŞLIK YERLERİ

Seki, Batı Torosların en sonunda ve en görkemli tepesi 3024 metrelik Akdağ'ın kuzeydoğusunda, Elmalı, Korkuteli, Gölhisar üçgeni arasında doğudan batıya inen yeşillikler içinde ve hâlen Elma ve Anason diyarı olarak bilinen genellikle yazları yazlıkçıların hücumu ile çok hareketlenen bir yayladır.

O günlerde ve kış aylarında Anadolu'nun en güneyinde bir yer olmasına rağmen, Seki'ye çok sık kar yağmakta ve bazen aylarca kar topraktan kalkmamaktadır. Abalılar kış aylarında Seki'nin çok soğuk olması sebebiyle sürülerinin barınabileceği bir yer arayışları sürdürmüşler ve bir sahil şehri olan Fethiye'ye (O zaman Meğri) 20 kilometre uzaklıkta Seydiler köyünü bulmuşlar ve kış aylarında bu köye yerleşip yaşamaya başlamışlardır. Seydiler köyü bir ucunda, hayvancılık için önde gelen gereksinim olan suyu Eşen veya diğer adıyla Kocaçay, ve diğer ucunda Kızlan (Sıcak yer) adıyla ormanlık arasında yer almaktadır. Böylelikle Abalılar yaz-kış rahat edecekleri

ve çalışacakları ve yaşayacakları bir ortamı kendileri için hazırlamışlar, aileyi genişletmişler, onlar derken yüzleri bulmuşlardır.

Yunus Nadi, Seki'de Kızıldere mahallesinde doğdu. Kışları göçülen Seydiler'de bugün onun yaşayıp büyüdüğü ev yıkılmış olup, kalan sadece dört duvar vardır. O ev, taştan iki katlı toprak damlı, altında hayvanların barındığı ahır, evin hemen karşısında samanlık denilen yapı ve onun yanında, her birine buğday, arpa, mısır ve çavdar-yulaf depo edilen dört gözlü zahire ambarı ve bu binaların çevrelediği kuzuluk vardı.

Toprak damlı evin, çatısı düz ve geren denilen loğ taşı ile sıkıştırıldığı zaman su geçirmez bir katman oluşturan bu tabakayı, düver denilen büyük-kalın bir ana ağaç taşır ve bu çatı her yıl geren takviyesi ile sıkıştırılıp yenilenirdi. Her odanın bir tuvaleti ve gusülhanesi ve evin yanında da atları-hayvanları ile gelen, geceleyen Tanrı misafirleri için ayrılmış oda ismi verilen bir bölüm var idi. Bu bölüme haberli habersiz gelen Tanrı misafirleri alınır, kendilerine ve yanlarında getirdikleri hayvanlarına gelenek uyarınca gerekli ikram ve ağırlama usulünce yapılırdı.

1320 yılında ölen Abalıoğlu Hacı Halil, taşını Yunus Nadi'nin İstanbul'dan gönderdiği mezarı Orta Mezarlık diye bilinen Seydiler-Kemer mezarlığında ve en küçük oğlu Mehmet ile yan yana yatmaktadır.

Ailenin, kış aylarında Seydiler'e gelmesi veya yaz aylarında Seki'ye veya herhangi bir yakın yere gitmeleri halinde ulaşımları o zamanlar hem düzgün bir yol ve hem de motorlu araç olmadığı için sadece deve ve at, eşek katır gücünden yararlanılıyordu. Bu sistem 60-70 yıl öncesine yani 1950-60 yıllarına kadar bile hayatta idi. Yazları at, eşek, deve yükleri ve hayvanları ile Seki yaylasına çıkılırdı. Hasattan sonra yaz başında veya sonbaharda yol darlığı ve sürüler karışmasın düşüncesi ile bir kervan diğerini geçmeden, günlük 20-25 km hızla yaylaya veya sahile gidilirdi. Cümbür cemaat yapılan göçler, çocuklar için bir karnaval süsü ile en az üç gün sürerdi.

Yol kenarlarına yapılmış ve şimdi yerleri bile olmayan ve bütün göç kervanlarını barındıran Akhan, Daydır Hanı, Kaya Yol Sapağı Hanı, Toplar Hanı gibi içine insanların, bütün hayvanların, develerin bile girip gecelediği hanlarda konaklayarak yola devam edilirdi. Bu hanlar yabani hayvan ve eşkıya saldırısından korunmak ve barınmak için yapılmışlardı. Ve yapan-yaptıran ailelerin isimlerini taşırdı.

Göç sırasında kullanılan sarnıçların bazıları ayakta olup halen kullanılmaktadır. Sarnıç, susuz yerlerde, yol kenarlarında su ihtiyacını temin eden ve kubbeli yapılar olup içinde su saklanan su depolarıdır.

Seki'ye adından da anlaşılacağı gibi, Ege ve Akdeniz Bölgesi'nden İç Anadolu Bölgesi'ne geçişi ve

atlamayı sağlayan, bir basamak gibi aniden ve sıfırdan 1300 metreye yükselen Karabel geçidi ve yükseltisi ile ulaşılır. Şu sıralarda yerleşenlerin yazlık-yayla olarak kullandıkları bu bereketli belde sakinleri bu zamanlarda bile kışları Fethiye sahiline, veya Seydiler köyü ve Kemer Beldesi'ne veya diğer sahil yerleşim yerlerine göçerler. Bu sebeple, yakın zamana kadar ev ve bahçeler bakımsızlık ve harabiyet içinde idi. Şu anda 1960 yılları sonunda kurulan belediye sebebiyle yavaş yavaş düzgün bir yapılaşmaya gitmekte ise de yine yazlıkçıların uğrak yeri ve barındığı, geniş ve dağınık bir kasaba olmaktan ileriye gidememiştir.

Bu belde, Kızıldere, Manastır ve Yenice isimli üç büyük mahalleden oluşur. Yukarı Ova (Mindan Ovası) (Kayabaşı, Yayla Atlıdere, Yayla Zorlar, Boğalar Köyleri ile çevrelenmiş, Gıcıp ve Nalpınar (Nalmuar) kaynak suları ile sulanmaktadır. Aşağı Ova (AtÇayı-ı-Seki Ovası) isimli çok verimli iki ovası vardır. Temel, Gerişburnu, Ceylan, İncealiler ve Kınık, Esenköy, Çukurceylan isimli yerleşim yerleri Seki Beldesi ile birlikte Aşağı Ova'yı çevrelemiştir. Bu ovayı, kuzeyden baştan aşağı kat eden ve geçtiğı köylerin Doğanlar, Bekçiler, Çaltılar, Boğalar, Ceylan, Seki Çayı gibi isimlerini alan ve içinde küçük tatlısu kefali barındıran bir akarsu sulamaktadır. Seki, Fethiye'ye Karabel, Burdur ve Antalya'ya Söğüt Kasabası, Yuva ve Güğ Beli ile de Elmalı Ovası'ndaki diğer köylere bağlanmaktadır.

Sahilde Ören ve Söğütlüdere dağlarından çıkan, geçtiği her köyün adını alan, haritalarda Kocaçay olarak isimlendirilen Güneybatı Anadolu'yu bıçak sırtı gibi ayıran yine de arazi durumuna göre kıvrım kıvrım büklerle bezenmiş ve bugün Fethiye'nin İçme, Kadıköy, Kemer, Eşen sulama sularını karşılayan, Saklı kent akar suyu ile birleşip Akdeniz'e ulaştığı yerde Özlen adını alan büyük bir akarsuyu vardır. Kocaçay, Söğütlüdere, Paşalı, Ortaköy, Ören, Sahil Ceylan, Sahil Atlıdere, Seydiler, Kemer, Gerişburnu, Könteş, Müngen (Uğurlu) Çobanlar, Çaltıözü, Çaykenarı, Demirler, Yakabağ, Eşen (Kestep) Çukurincir, Karaköy, Kumluova Ovalarını sulayıp bereket saçarak Akdeniz'e ulaşmaktadır.

İşte bugün için tarım yönünden akla gelebilecek her şeyin üretildiği bu verimli topraklar yüz yıl kadar önce illiklikten, bakımsızlıktan, gerilikten, yetiştirememekten, üretememekten bitap vaziyette olup, çalışabilir erkek nüfusunu savaşlarda tamamen yitirmişti. Sıtma ve uyuz gibi hastalıklar halkı bezdirmiş, bıktırmuş, bit-pire, tahtakurusu gibi haşerelerden usanç getirmiş, öyle ki, arpa ekmeği bile aranır hale gelmiştir. Bulanlar da ekmekten başka yiyecek olmadığı ve bulunmadığından, bir dostunu ağırlamak istediği zaman (ekmek yiyelim) gibi sözler ağız alışkanlığı haline gelmiştir. İşte Yunus Nadi böyle bir yerde ve anlatılan koşullarda doğdu ve büyüdü.

NEDEN ABALI SOYADI?

Hayvancılıkla uğraşan Yörüklerin, öncelikle ve ilk sahip oldukları malzeme, kendilerini korumak içindir. Bu koruma için de dağda ve ovada, yaz ve kış aylarını dikkate alarak giyinmek zorundadırlar. İlk giysileri Aba'dır.

Kadın erkek aynı giysiyi giyerler. Aba adındaki bu giysi, gömlek gibidir. Ancak bele kadardır, göğsü korur, buna cepken de diyenler de vardır. Kadınların abalarının göğüs bölümünde süsler vardır. Aba yaz-kış giyilir. Diğer giysi kepenek olup, yün çeşitli işlemlerden geçirilerek yapılır. Kış ve soğuk günlerin giysisidir. En soğuk ve karlı günlerde bile kepenek giyen bir kişi üşümez. Yağmurda kepenek üstünden su kayar gider, ıslanmaz, gerekirse kepeneye sarılarak sürünün başında yatabilir rahatlıkla uyunur.

Hayvancılıkla uğraşan ve bu yolda geçimini sağlayan kişiler giysileri dışında mutlaka iyi bir at sahibi olmak zorundadır. Atla beraber sürünün değişmez ve mutlaka sahip olacakları varlık, çoban köpekleri olacaktır. Atı ile yakından izlediği sürüyü bu işe alıştırmış köpekler diğer vahşi hayvanlara karşı korurlar. Bu arada elbette vahşi hayvanlara karşı kullanmak için pusat(silah) gereklidir.

Yörüklerde bir diğer önemli araç da, sandık ve evlerde yüklüktür.. Özellikle kız çocuğu olan ailelerde sandık daha da değerlidir. Kız evlatların sandıkları

süslü olur ve üzerinde genellikle o kızın el işlemleri yer alır. Kız evladın dışında ailenin ayrı bir sandığı vardır. O aile ziynet eşyalarını, kullanmadığı takıları para ve diğer, yükte hafif pahada ağır eşyalarını burada saklayıp korur. Bu sandık Yunus Nadi'nin daha sonra İngiliz askerlerinden kurtulmasına da aracı olmuştur. Yüklük ise, o ailenin kilimlerinin, yer yatağı olarak tanımlanan döşek, yorgan, battaniyelerin kaldırıldığı yerlerdir. Yere serilen bu yataklar yüklükten itina ile alınır. Sabah uyanıp kalkıldıktan sonra öncelikle aynı itina ile yüklüğe kaldırılıp muhafaza edilirdi.

KÖY-HAK ARAMA ODALARI

Yörükler ya da Türkmenler sorunlarını hak arama odalarında çözüme bağlardı. Özellikle Cumhuriyetin kuruluşundan önce Osmanlı döneminde, haklarını aramayı kendi aralarında çözmesini bilen toplumdular.

Çünkü o dönemin mahkemeleri, Kadılar, haliyle şehirlerdeydi. Bir kişinin şehre gidip dönmesi yol olmadığı için atlarla yapıyor ve günlerce sürüyordu. Bu nedenle Türkmenler bu sorunu kendi aralarında kabul ettikleri bir hakem-Güngörmüş bir büyükleri aracılığı ile çözüyorlardı. Çözümde görüşme ve kararlar herkese açık olup, bu gibi konulara dair görüşmeler köy odasında gerçekleştiriliyordu. Bu köy odasını ben de gördüm ve yaşadım. Cinayet davaları hariç, toprak davası, hırsızlık veya kız kaçırma olayları o grubun büyüğü önünde görüşülür ve sorun mahkemeye, o

zamanların yetkilisi olan Kadı'ya gitmeden çözüldü.

İşte böyle bir köy odası toplantısında, belki de Yunus Nadi'nin yolunu, ilerdeki yaşantısı tayin eden, önünü, ufkunu açan veya değiştiren bir olay yaşanmıştır.

Daha sonra Şih lakabını alan Fatih Medresesi'nde Ders-i Amm olan Sadık (Yunus Nadi'nin ağabeyi ve baba Hacı Halil'in en büyük oğlu) İstanbul'daki görevinden izinle gelmişti. İhtilafa düşmüş ve bu ihtilafın çözümü için Hacı Halil'in önüne gelip diz çökmüş, dert ve dileklerini kendi anlayışlarına göre anlatan iki köylü tartışmaktadırlar. Sadık ve o günlerde çocuk yaşlarında olan Yunus Nadi köy odasındaki bu tartışmayı izlemektedirler. Hacı Halil Efendi tarafları dinler ve kararını verir. Taraflar karara boyun eğerek çıkıp giderler.

Odada bulunanların yanında; Sadık, babası Hacı Halil'e yanlış karar verdiğini söyler ise de, baba Hacı Halil kendi otoritesine başkaldırı anlayışı ve düşüncesi ile bu izahı ve itirazı hışımla, "Sen kim oluyorsun da..." diyerek Sadık'ı yanından kovar.

Kendisine göre bu ağır hakareti gurur ve onur meselesi yapan Sadık Abaloğlu da, babası yanından kalkıp veda etmeden evinden ve köyünden uzaklaşarak izini kaybettirmiş, daha sonraları nedense belki de Halepli Abalılardan kopup geldiklerini dedesi Koca Mehmet Ağa'dan duymuş olsa gerektir ki Antep, Hatay ve Halep üçgenine gitmiş, orada evlenip ev, bark ve

çevre edinmiş, yıllar sonra Antep Şahinbey İlçesi Aksoy Mahallesi 449 Hane'ye kayıtlı olarak ortaya çıkmıştır.

Babasının ölümünden bile 40 yıl sonra doğduğu topraklara gezmek için gelen Şih Sadık büyük bir üzüntü içinde Seki, Seydiler, Kemer'i gezmiş, kendisini gezdiren, bulunduğu yerleri açıklayan yeğeni Halil İbrahim Abalı'ya:

"Güya bu memleket batıda... Batıda da, çok geri kalmış. Doğuda buradakilerin on katı büyüklüğünde, gelişmiş ve değerli yerler var. Burada yayla ile sahil arasında 70 kilometrelik bir uzaklık varken, ulaşmak için bir patika yoldan gidilen yolculukla üç günde varılabiliyorsa yazıklar olsun. Milletin üstüne din diye bir örtü sermişler, uyutmuşlar, uyutuyorlar.

Ben çocuklarıma dineğitimi verdim. Ama ayrıca hepsi bir meslek edinsin düşüncesi ile okullara gönderdim. Din meslek değildir. Doğruyu ve gerçeği görmek, iyiyi kötüyü ayırmak için öğretim ve eğitim şarttır. Fedakârlık yaparak babam beni ve Yunus Nadi'yi tahsil-terbiye için imkânlar nispetinde bir yerlere göndererek okuttu. Şu anda buradaki yeğenlerim ve kardeşlerim okuyamadıkları için yardıma muhtaç. Keşke yanımda bir şeyler getirip kendilerine verebilseydim. Ben ve Yunus Nadi ailenin şanslı çocukları idik. Rahmetli babamız bizi okutabildi. Diğer kardeşlerim okuyamadığı için yokluk ve çaresizlik içindeler. Üstlerinde yok, başlarında yok... Seki ve Seydiler güya ülkenin en

batısında. Bırakın Seki'yi, Kemer ve Seydiler'in bile Fethiye ile ilgisi yok. Çünkü ulaşım yok... Halk yoksul, görgü ve bilgi yok, üretilecek bir şey yok. Yazları çok sıcak olduğu ve sıtma büyük tahribat yaptığı için halk her şeyini bırakıp yaylaya-Seki'ye kaçıyor. Seki'de arpa ve buğdaydan başka bir şey yetişmiyor. Üstelik tarım öküzle, karasabanla, aydınlanma da hâlâ ateşle, çıra ile yapılıyor. Gaz yağı yok, üstte yok, başta yok. Bunları alacak para yok, para olsa bile üretim olmadığından mal yok."

"Kışları Yayla-Seki çok soğuk olduğundan ve kar ile kapandığından halk sahile kaçıyor. Bu sebeple üretimde de, devamlılık yok. Hacılar, hocalar din kisvesi ile milletin üstüne çökmüş. Çalışmadan, öğrenmeden, eğitilmeden ülke ayağa kalkabilir mi? Peygamberimiz bile (İkra) yani (Oku) emrini vermiş... Kim okuyor... Ne okuyor? Bu memlekete cami değil, okul lazım, öğretmen lazım. İslamiyette din adamı yoktur. Allah ile kul arasında aracı kişi ve kurum yoktur. Bizim milletimize, hacı-hoca değil, bilim adamı, ehil eleman lazım, öğretmen lazım. Bu sebeple Köy Enstitüleri ülkeye çağ atlatacak büyük hizmetler vermektedirler. Evet, din elzem, şu anda kim kimin dinine karışıyor. Din ayrı, çalışma hayatı, dünya işi ayrı, bunu kesinlikle ayırmak lazım. Çalışmak ve üretmek bir şeyler yaratmak da bir ibadettir. Bu bereketli toprakları sürüp ekmezsen bir şey üretemezsin. Üretemezsen din ne iş

yapar? Bu Kocaçay boşu boşuna akıp gidiyor... Hacı-hoca ne biliyor ki başkasına ne öğretsin? Bu işler dua ile olacak şeyler değil. Sen çocuklarını okutmakla çok iyi ediyorsun. Ben bile şu anda bunları daha önce düşünemediğim için çok hayıflanıyorum ve pişmanım. İnsanın kendi memleketinde kendi diliyle ezanı:

Tanrı Ulu'dur

Tanı Ulu'dur

Tanrı Uludur

Tanrı Uludur,

Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrıdan başka yoktur tapacak

Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrıdan başka yoktur tapacak,

Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrının elçisidir Muhammet

Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrının elçisidir Muhammet

Haydi namaza haydi namaza

Haydi felaha haydi felaha (Ferit Develioğlu; Felah:1-kurtuluş, onma beka, selamet, 2- mutluluk, kutluluk)

Tanrı uludur Tanrı uludur

Tanrıdan başka yoktur tapacak, sedalarının arşa yükselmesini duymak ve dinlemek ne büyük mazhariyet... Bunu anlamak lazım.

Bak oğlum, Diyarbakır'dan yetişmiş büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp ne diyor :

Bir lke ki camiinde Türkçe azan okunur,
Köylü anlar manasını namazdaki duanın,
Bir lke ki mektebinde Türkçe Kuran okunur.
Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hdanın
Ey Türk oğlu ište senin orasıdır vatanın.

Öyle değil mi, ne güzel düşünceler. Birlik beraberlik
ağrıları...

Bunu önlemek için çok büyük uğraşı veren ve hatta
para dökenler var... Ne büyük gaflet...) Bugünkü
düşüncelerim olsa idi benim de bu cumhuriyetin
kuruluşunda katkılarım mutlaka olurdu. Ama ben din
bilginiyim, benim de yetiştirilme şeklim bu" demiş
ve "Antep-Hatay temsilcisi olarak ben de Gazi ile
kuruluş müzakerelerine katıldım. Kendisi ile amansız
tartışmalarımız olmuştur. Yunus Nadi ile ksknlgm
orada ve onun yanında bana sahip ıkmayışındandır."
Yakalandığı prostat hastalığını kast ederek, "şu menhus
hastalığım olmasa idi, emmin benim yüzümü teneşirde
görürdü. Eşi Nazime Hanım'ın ricalarını kıramadığım
için kslğmze son verdim." diye ilave etmiştir.

Yunus Nadi Abalıoğlu ilk öğrenimine doğduğu
köyde okul olmadığı için Fethiye'de başladı, Rodos
adasında devam ettirdi. Ancak, her Türkmen çocuğu
gibi, sürü ile (hayvancılık) ilgilendi mi? Çobanlık yaptı
mı? Genellikle, ilkokul çağında çocuklara, çobanlık
görevi verilmez. Çünkü koyun-keçi gibi hayvanlar
her an yırtıcı hayvanların hedefi durumundadırlar. Bu

yaştaki çocuklar, en fazla, koyun-keçi-kuzu sürüsünü su içmeleri için çay kenarına götürüp, getirirler ve sürünün tamam olup olmadığı için sayımda yardımcı olurlar. Sürünün ağıllara yerleştirilmesi için çalışırlar. Yunus Nadi, tahminimize göre çobanlık yapmadı. Bu konuda bilgi yoktur.

İlköğrenimini Fethiye’de bitiren Yunus Nadi, babasının arkadaşı ve adaşı Rodoslu Hacı Halil’in, “Bakımını, barınmasını ve eğitimini üstleniyorum gönder bana gelsin, benim de bir kızım, bir oğlum var... Beraber okurlar...” daveti ile Rüştîye ve İdadi tahsili için Rodos’a gitti. Rodos o tarihlerde Midilli adası gibi Osmanlı hakimiyetinde olup sürgün yeri sayılıyordu. Nitekim burada cezalı olarak sürgün edilmiş yurtsever ve edebiyat alanında tanınmış kişiler vardı. Bunlar arasında bulunan Ahmet Mithat ve Ebüzziya Tevfik, adada Süleymaniye Medresesi’ni kurmuşlardı. Yunus Nadi bu okula devam etti, Rüştîye ve İdadi öğrenimini tamamladı ve daha sonra da İstanbul’a giderek Galatasaray Sultanisi’nde okudu ve son olarak Hukuk Mektebi’nden diplomasını aldı. Gazeteciliğe yönelmesinin Rodos’ta elbette Ahmet Mithat ve Ebüzziya Tevfik’in etkisi olduğu gerçeği yadsınamaz. Ancak gazetecilik ve yazarlığa 1900 yılında Baba Tahir’in çıkardığı “Malumat” gazetesinde başladı.

Yunus Nadi Abalıoğlu’nun gazeteciliğe başlaması ile Sultan Abdülhamit’in baskı dönemi aynı tarihlere denk gelir.

Yunus Nadi'nin yazıları da Sultanı tedirgin etmektedir. Yunus Nadi Abaloğlu 1901 yılında istibdata (bu günlerde de çokça dile getirilen baskı yönetimi, despotluk) karşı çalışmalarının artarak sürmesi ve bu yolda gizli bir derneğe üye olmak suçuyla yakalandı. 1904 yılında üç yıl hapse mahkûm oldu ve Midilli Adası'na sürgün edildi. Midilli Adası'ndaki sürgün günleri çok sürmedi.

Cezasını Meğri'de çekme isteği kabul edildi. Böylelikle Yunus Nadi, doğup büyüdüğü yere ve ailesinin yanına döndü. Yunus Nadi İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılına kadar Meğri'dedir. Bu zaman içinde Saffet ve Gülnihal kızı 01.07.1889 doğumlu Nazime Hanım'la evlendi.

Nazime Hanım, Yunus Nadi'nin çalışma hayatında önemli bir yer tutar. Nazime Hanım, Yunus Nadi'nin güç günlerinde hep arkasında durmasını bilen bir eş oldu, ve eşine her konuda destek verdi. İstanbul doğumlu Nazime Hanım ilk çocuğu Mustafa Nadir'i Fethiye'de, eski adıyla Meğri'de-Kaya'da dünyaya getirdi. Yunus Nadi-Nazime Hanım'ın dört çocukları olur. Bunlar sırasıyla M. Nadir'den sonra Leyla, Doğan Nadi ve Nilüfer'dir.

İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile 1908 yılında Yunus Nadi tekrar İstanbul'a döner. Hedefte yine gazetecilik vardır. İkdâm ve Tasvir-i Efkâr gazetelerinde yazarlığa başlar. Tasvir-i Efkâr gazetesinin aynı zamanda yazı işleri

müdürlüğünü üstlenen Yunus Nadi'yi gazetenin sahibi Ebüzziya onu gazeteye ortak eder. Yunus Nadi bu gazetede yaptığı yeniliklerle Tasvir-i Efkâr gazetesini aranan ve güven veren bir yayın organına dönüştürür.

YUNUS NADİ VE MUSTAFA KEMAL

Yunus Nadi artık İttihat Terakki fırkasının (cemiyetinin) gözde ve sözü geçen bir üyesidir. 1910 yılında Selanik'e gider ve orada İttihat Terakki'nin yayınladığı "Rumeli" gazetesinin başyazarı olur.

Selanik'te iken, bir kavga sırasında dövüşen tartışan karşıt gruptan Mustafa Kemal ile tanışmış, tartışma ve kavga, tanışma, kaynaşma ve dostluğa dönüşmüş bir daha birbirlerinden kopmadan dostlukları ölünceye kadar sürmüştür.

Yunus Nadi, Selanik'te halkın içinde çalışmalarını sürdürmektedir. Toplum içinde halkın nabzını tutarak onlarla birlikte olmaktadır. Halk ile beraber olmanın sonucunu da, Muğla ve Aydın illeri aynı seçim bölgesi olduğu için de 1912 yılında ikinci dönem Meclis-i Mebusan'a o bölgenin temsilcisi seçilip vekil olarak gelir. Daha sonra üçüncü dönemde de 1914-1919 yıllarında yine Aydın mebusu-milletvekilidir. Anadolu'ya geçtiği sırada bile, İzmir, Yunan işgali altında iken, Ankara ya İzmir Milletvekili olarak gider ve yine politikanın içindedir. Mustafa Kemal ile çalışmaktadır.

Siyasetten hiç kopmamış, Anadolu'ya kaçarak geçtiği sırada ve İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildiğinde bile Ankara'da ve siyasetin içinde Mustafa Kemal ile birlikte omuz omuza çalışmıştır.

Kendi anlatımları ve bıraktığı notlara, Yeğenleri Ali oğlu H. İbrahim (1.7.1904-31.3.1995) ve sonradan Cumhuriyet Gazetesi İdare Müdürü olan Mustafa oğlu Ömer Abalı (1.7.1911-26.5.1978) ile Mustafa oğlu M. Nuri Abalı'nın (1.7.1902-24.10.1980) anlatımlarına ve bıraktıkları notlara göre:

Yunus Nadi kendi adına 1918 tarihinde Yeni Gün gazetesini yayınlamaya başladı. Birinci Dünya savaşı bitmiş ve Osmanlı İmparatorluğu çökmüş, topraklarımız paylaşılmıştı. Osmanlı yönetimi İstanbul'da İngilizlere teslim olmuştu. Hükümette ise Damat Ferit görevdeydi. Yeni Gün gazetesi Mustafa Kemal Paşa tarafından yürütülen Anadolu harekâtını destekliyordu.

Mustafa Kemal Paşa ve Fethi Bey ve diğer paşalar Bekirağa Bölüğü'nde kalıyorlardı. Adını ilk kumandanı olan Bekir Ağa'dan alan bu hapisane, hükümet muhaliflerinin, gazeteci ve yazarların tutulduğu bir yer olması ve işkence iddialarıyla anılıyordu. Bu bina daha sonra İstanbul Üniversitesi'ne devredilmiştir.

Anadolu'ya geçiş burada planlandı. Mustafa Kemal müfettiş olarak yola çıktı ve endişe içinde bekleyiş başladı. Bekirağa Bölüğü'nde haklarında herhangi bir karar olmadan tutuklu bulunanlar vardı. Şikayetler

üzerine bir müdde-i umumi (Savcı) gelip inceleme yaptı, suçları yok diyerek herkesi salıverdi. Bunların arasında Yunus Nadi de vardı. Kendi ifadesine göre Yunus Nadi, Bekirağa Bölüğü'nde üç gün kaldı. Oysa Yunus Nadi tevkif edilecekler arasındaydı. Daha sonra vatan haini ilan edilen ve yurt dışına kaçan Damat Ferit Paşa ve özellikle İngilizler Yunus Nadi'den çekiniyorlardı. İngiliz İstihbarat raporunda Yunus Nadi için yazılanlara göz attığımız zaman İngilizlerin kuşku duydukları kişiler arasında en başta olan Yunus Nadi için yazılanlar şöyledir.

“Gazetecidir, kısa boylu şişmandır. Kelebek gözlük takar. Rüzgara kapılmaya meyillidir. Vatani için her olaya karışır. Vicdansız alçak adamın biridir. “

Bekirağa Bölüğü'nün boşaltılmasından sonra İngilizler önde gelen kişileri yakalamak için adeta sürekliliğe girerler. Başta Meclis-i Mebusan üyeleri olmak üzere yakaladıklarını Malta'ya sürgüne gönderirler.

Serbest kalan Yunus Nadi ise çeşitli yerlerde saklanır. Evine uğrar. Oysa İngilizler evin girişini-çıkışını kontrol etmektedirler. Yunus Nadi eve girince baskın yaparlar. Kaçma şansı yoktur, Kendisi, 'Yakalandım' diye düşünürken eşi Nazime Hanım, sofada duran büyük Türkmen sandığını işaret eder. Ve eşini sandığa sokup kapısını kapatır. Daha sonra Nazime Hanım İngiliz askerlerine kapıyı açarak onları evin içine alır. Askerler evi ararken kendisi de sandığın üstünde oturup bekler.

İngiliz askerleri ve kılavuzları evin her tarafını ararlar ve Yunus Nadi'yi bulamadıkları için elleri boş dönerler.

Yakalanma tehlikesi içinde olan ve çok sıkışan Yunus Nadi ve kendisini sevenler, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya ulaşmasını sıkıntılı bir şekilde ve saklanarak beklerler. Korkuları Mustafa Kemal'in yoldan döndürülmesidir. Bu nedenle Mustafa Kemal'in takibi için bir İngiliz torpidosu Karadeniz'e çıkarılır. Oysa Mustafa Kemal, Samsun'a ulaşmış ve Anadolu'da doğru yolunda devam etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa ve diğer yurtseverler, Mustafa Kemal Anadolu'ya ulaştıktan sonra yapılacak işleri Bekirağa Bölüğü'nde konuşmuşlar ve planlamışlardı. Çünkü artık İstanbul'dan ümit verici bir karar çıkması mümkün değildi. Devlete yabancılar hakimdi. Osmanlı Sarayı, Bab-ı Ali'nin (sadrazamın) elinde sanki oyuncak olmuştu. Devlet yöneticileri hıyanet içindeydiler. Çıkış yolu Anadolu'dur. Tek çare Anadolu'ya giderek halkı uyandırmak, birlik olmaya çağırmak ve beraberce mücadele etmektir.

Yunus Nadi de artık İstanbul'da kalamayacağını anlamıştı. Bu bakımdan güç de olsa Anadolu'ya doğru yola çıkma kararını aldı.

Bu arada İstanbul'da yurtseverler Yunus Nadi'yi koruma yarışındaydılar. Yunus Nadi ortalıkta görünmez adam gibi dolaşıyordu. Yeni Gün gazetesi Anadolu'da başlatılan ulusal kurtuluş hareketini destekliyor, işgal

kuvvetlerinin kuklası olan Damat Ferit Paşa hükümetini yerden yere vuruyordu.

Özellikle İngilizler tarafından aranan Yunus Nadi kendi evine gidememektedir. O sıralarda Bekirağa Bölüğü yine gündemdedir. Beşiktaş Akaretlerde oturan İbrahim Süreyya bir ara tutuklanır. İbrahim Süreyya ile Yunus Nadi komşudur. İbrahim Süreyya Bekirağa Bölüğü'ne getirilir. Yunus Nadi onun savunucusudur. İbrahim Süreyya'nın annesi Cenaniyar Hanım, benim ikinci evladımsın, diyerek Yunus Nadi'ye oğlunun odasını kullanabileceğini söyler.

18 Mart günü Yeni Gün gazetesinin baskına uğradığı haberi gelir. Yunus Nadi'nin artık gazetesi yoktur. Her an yakalanma tehdit ve tehlikesi içinde olduğundan Anadolu'ya gitmekten başka çaresi olmadığını düşünür. O günlerde çocuklarından en büyüğü Nadir Nadi on yaşındadır. Allah'a emanet olunuz, diyerek vedalaşıp evden evinden çıkar. İstinye'de bir kayıkçı Yunus Nadi'yi karşıya Beylerbeyi'ne ulaştırır. Kesin kararı, Mustafa Kemal'in yanına bir an önce gitmek ve vatanın kurtuluşu için çalışmaktır.

Anadolu'ya nasıl gidilecektir? O sıralarda Sadıkzadelerin Karadeniz'de çalışan Yeni Dünya isimli bir gemileri vardır. Ama bu gemi tam navlunla gitmekte, navlun tamamlanırsa ancak hareket edip yola çıkabiliyordu. Deniz yolu ile Anadolu'ya geçmek için tek ümit olan Lazistan Mebusu Sadıkzade Osman

Bey sessiz kaldığı için Yunus Nadi çaresizlik içinde kıvranmaktadır. Bir de Anadolu'ya geçmek için ikinci çare karayoludur. Ama bu yol çok tehlikelidir. Ne olursa olsun mutlaka bir çaresi bulunacak, Anadolu'ya gidilecektir.

Bir gün Yunus Nadi, İbrahim Süreyya tarafından gönderilmiş, daha sonra Sakarya'da öldürülen Bahriyeli Hoca Efendi adlı birisiyle bir araya gelir. Anadolu'ya geçişin İpsiz Recep isimli bir kişinin elinde olduğu söylenir. Hoca Efendi ile Beykoz'da buluşmak üzere söz verilir. Yunus Nadi, Beykoz'a vapurla geçer, önceden belirlenen yere gelir ve fakat buluşma vaadine rağmen Hoca Efendi ve İpsiz Recep ortada yoktur. Yunus Nadi burada bir hafta bekler. Çaresiz tekrar Beylerbeyi'nden bir kayıkla karşıya geçer ve evine döner.

Tesadüf, o gün İngilizler Yeni Gün matbaasını basmışlar ve Yunus Nadi'yi arıyoruz, diyerek gazeteyi tahrip etmişler, matbaanın müdürü İbrahim Bey'i tartaklamışlar ve sonra alıp götürmüşlerdir.

Yunus Nadi'nin basım evi harap olmuş ve en önemlisi kendisinin yerine bakan, İbrahim Bey tutuklanıp götürülmüştür. Bu olgu bile işin vahametini ortaya çıkardığından, acele Anadolu'ya geçmek için yoğun bir çalışma içine girilir, çareler aranır, Deniz yolu ile gitmesi mümkün değildir. Her türlü tehlikeyi göze alıp kara yolu ile gitmekten başka çareleri olmadığını kararlaştırırlar. Üsküdar'da Jandarmanın yardımcı

olduğuna dair duyumları vardır. Ayrıca Özbekler dergâhında da çalışmalar olduğunu söyleyenlere önem vermek gerektiğini düşünür.

Yunus Nadi bir akşam kar yağarken, tekrar Anadolu yakasına geçer. Orada bekleyen arabaların biriyle Jandarma komutanlığına gider. Araba bir dairenin önünde durunca, bekleyen nöbetçi askere Jandarma Komutanlığı burası mı diye sorar. Nöbetçi askerden kumandanın adının Remzi olduğunu fakat evinde olduğunu öğrenir. Remzi Bey'in evi uzak değildir, Araba ile evin önüne varır. Kapıyı açan kişiye Yunus Nadi ismi verilince yukardan Remzi Bey'in "buyurun buyurun" sesi gelir ve Remzi Bey Yunus Nadi'yi aşağıya kadar inerek karşılar. Yunus Nadi ile merdivenlerden çıkarken Remzi Bey, yakınlık gösterir, "Canım efendim nerede kaldınız? Günler var ki biz burda sizi bekliyoruz nerede kaldınız." der. Bu da gösteriyor ki İstanbul içinde bile iletişim sorunu var, Anadolu'ya geçmek için çalışan vatanseverler arasında tam bir kopukluk vardır.

Remzi Bey, anlaşıldığı kadarı ile bu işi çözebilecek konumdadır. Onun aracılığı ile yola çıkanlar sağ-salim yerlerine ulaşmaktadırlar. Remzi Bey durumu anlatır. Anadolu'ya gitmek isteyenlere engel olacak İngilizler, Çamlıca'da küçük birlik olup çadırda beklemektedirler. Görevleri, gelip geçenleri kontrol etmektir. Ancak İngilizler rahat değillerdir, adeta kendi gölgelerinden korkmaktadırlar. Daha ilerde tren

hattı boyunca Gebze’de bir İngiliz müfrezesi var ise de etkili değillerdir. Remzi Bey’in bu bilgilerinden sonra gidiş planı yapılır. Bir ara da Damat Ferit tarafından daha sonra idam ettirilen Tevfik Sukuti Bey onlara katılır, gece yarısına kadar süren görüşmede ülkenin durumu ve yapılacaklar konuşulur. Gece yarısı Tevfik Sukuti Bey’in evine gidilir ve Yunus Nadi geceyi orada geçirir. Ertesi sabah Tevfik Sukuti Bey ve yeğeni, Yunus Nadi’nin çeşitli kişilere yazdığı mektupları alıp giderler. Yunus Nadi ile Anadolu’ya gitmek isteyen Lazistan Mebusu Osman Bey ile Tanin Yazarı Muhittin Birgen önce mazeret Beyan ederler. Ama beş gün sonra yola çıkma kararını kabul ederek yeniden gelirler.

Yunus Nadi, 20 Mart 1920 akşamı sular karardıktan sonra Tevfik Sukuti Bey’le Remzi Bey’in evine gider. Bir süre sonra İzmit mebusu Sırrı Bey de gelir. O da Anadolu’ya gitmek isteyen gruba katılır. Öte yandan bekleme sürerse tehlikenin artması konusu ağırlık kazanınca yola çıkmanın günü saptanır, Yunus Nadi çıkış programını hazırlar. Yola Jandarma Komutanı Remzi Bey’in bulduğu bir araba ile çıkılacaktır.

Hazırlanan ve mutabık kalınan programa göre, bölük komutanları arabayı hazırlayacaklardı. Sabahleyin erkenden kalkarak askeri kıyafetler alındı. Bu, kalpak, avcı elbisesi, tabanca, dürbün ve diğer giyim eşyaları idi. Yunus Nadi hazırladığı mektupları takma adı Abbas imzası ile yeniden gözden geçirdi.

Yunus Nadi o geceyi uykusuz geçirmişti. Erkenden kalktı, Mülazım (Teğmen) Sabahattin Bey arabanın hazır olduğunu bildirdi, çantalar ellerinde yola çıkıldı. Araba hayli uzakta Karacaahmet Mezarlığı'na yakın bir yerde idi. Arabacı Abdurrahman Ağa yolları incelemişti. İngilizler geceleyin çadırlarını söküp oraları terk ettiklerinden rahatça gidileceğini söyledi.

Yunus Nadi, arabacı Abdurrahman Ağa ile 21 Mart 1920 günü yola çıktı. Çamlıca'da arabacının gösterdiği yerlerde daha önce çadırlar olduğuna inanmak için bin tanık gerekiyordu. İngilizler ayrılırken çöplerini bile sanki alıp götürmüşlerdi. Güneş doğarken, beraberinde Teğmen Sabahattin Bey olmak üzere Dudullu üzerinden Samandıra'ya doğru ilerliyorlardı. Nihayet saat on bir sularında Samandıra köyüne ulaşılmıştı. Araba bir kahvehanenin önünde durdu. Yunus Nadi ve Teğmen Sabahattin içeriye girdiler. Kahvehanenin tam ortasında çarpık boruları, yamalı, saç bir soba, kırık dökük birkaç peyke (tahta sedir), merhaba demeye mecali olmayan kahveci vardı. Arabacı ile Teğmen Sabahattin hemen döneceklerdi.

Vakit de öğleye doğru geliyordu, Yunus Nadi ve arkadaşları orada ne bulurlarsa onu yemek istiyorlardı. Yumurta ve büyük bir tastan oluşan yoğurt için sofraya oturuldu. Yemek bitti. Abbas takma adıyla Yunus Nadi tekrar İstanbul için mektuplar yazdı. İlk mektup haliyle Jandarma Komutanı Remzi Bey'e idi. Evine, Nazime

Hanım'a yazdığı mektupta ise rahat ve selametle geldiğini bildiriyordu. Teğmen Sabahattin Bey'e ve arabacıya, ayrı ayrı öperek teşekkür eden Yunus Nadi mahzunlaşmıştı. Arabacıyı uğurlarken, yakında İstanbul'da buluşma dileğinde bulundu.

Arabacı Abdurrahman Ağa ile Teğmen Sabahattin İstanbul'a doğru, Yunus Nadi ile Sırrı Bey de Tepe Viran köyüne doğu yola çıktılar. Yunus Nadi ve arkadaşını taşıyan iki öküzün çektiği bir kağnı idi. Kağnının oturma yeri otlarla döşeli ve üzerinde tente olarak bir çuval vardı. Karla karışık kasvetli bir hava içinde akşam vakti saat dört buçuk civarında Tepe Viran köyüne ulaşıldı. Arabacı nereye gidileceğini sordu, bilmiyorlardı. Arabacı Yunus Nadi ve Sırrı Bey'i, cami önüne, okulun yanına getirdi.

Cami önü hayli kalabalıktı. Zabıtlar (Subaylar) dikkati çekiyordu. Anlaşıldığı kadarı ile Anadolu'ya silah sevkiyatı buradan yapılıyordu. Mektebe girildi ve orada da kırık dökük bir soba vardı. Sobanın başında bulunan subaylar, Yunus Nadi ve Sırrı Bey'e hoş geldiniz deyip buyur ettiler. Mektebin koğuşlarında dürülerek kaldırılmış yataklar, köy odasında ise kırık dökük sandalyeler vardı. Yunus Nadi ve Sırrı Bey zabıtlarla tanıştılar. Bu zabıtlar Anadolu'ya silah gönderilmesini organize ediyorlardı. Kumandanları Fehmi Bey adında babayiğit bir gençti. Asıl kumandan Şükrü Bey ise Konak isimli bir başka köyde bulunmakta idi. Çaylar,

kahveler birbirini takip etti, adeta kaynaşmışlardı.

Fehmi Bey, burada da yatılır ama size başka yer bulalım, dedi, bir çavuş ile, 'Misafir Beylere yatak hazırlayın' diye muhtara haber gönderildi. Fakat muhtardan ses gelmiyordu, uzun süre sonra ve nihayet yatak yok haberi geldi. Fehmi Bey hiddetlenince Yunus Nadi araya girdi ve "muhtarla görüşür, sorunu çözeriz" dedi.

Yunus Nadi muhtarı buldurdu ve baş başa kalınca yemek ve yatak için bol para verebileceklerini söyleyince muhtar ortadan kayboldu. Yemek için sıcak çorba ve yoğurt isteyen Yunus Nadi ve arkadaşına buyur gel denildi. Eve gidildi, ev düzenli, her şey pırıl pırıldı. Ve muhtara ait idi. Bol kepçe yemek yenildi ve yemekten sonra Sırrı Bey hazırlanan yataklardan birisine kendini attı ve bir yandan da "oh dünya varmış" demekten kendini alamamıştı. Muhtara ertesi sabah yola devam edileceğini ve kendilerine bir vasıta bulunmasını söylediler. Yunus Nadi ve Sırrı Bey'in sırtı o yorgunluktan sonra yatak çok iyi gelmişti. Her ikisi rahat bir uykuya daldılar.

Yunus Nadi ve Sırrı Bey ertesi sabah yola çıktılar. Bu kez araçları yine bir kağrı idi. Tepe Viran köyünden çıkışlarında iki Beyaz öküzün çektiği bu kağrı bir rençberin yük arabası idi. Rençberin elindeki haritaya göre yol alınıyordu. Haritada görülen yer alan Ağren köyü idi. Ağren'in adı Akören olması gerekir diye

düşündüler. Ağren'den sonra çalılardan oluşan ormana girildi. Yol, yola benzemiyordu. Arabacı Ömer Ağa ile yapılan pazarlıkta, Ağren'den sonra Yunus Nadi'yi ilk yerleşim yerine ulaştırılacaktı. Arabacı Ömer ağa bu kez rastgele gitmeye başladı. Yunus Nadi ile Sırrı Bey, "Ne zaman yerimize varacağız?" sorusuna Ömer Ağa, "Te şu tepeciğin arkasında..." diye cevaplıyordu. Sonunda Köseler köyüne varıldı ve daha sonra İstanbul mebusu olan Miralay Şükrü bey ile Dayı Mesut'u sordular.

Şükrü Bey köy ortasında ceketini çıkarmış, gömleğinin kolları sıvalı olarak çalışıyordu. Biraz sonra Dayı Mesut da geldi, Yunus Nadi ve Sırrı Bey'le tanıştılar. Ve sohbete başladılar.

Şükrü Bey ile Dayı Mesut gelen mühimmatı emin bir şekilde Anadolu'ya sevk ediyorlardı. Yunus Nadi bundan sonra varmak istedikleri Kuşcalı köyüne nasıl gideceklerini sordu. At olursa 2-2, 5 saat sürer cevabını aldı. Ne yapalım diye düşünürken Dayı Mesut iki at ve onlara yardımcı olacak Ahmet Ağa adlı bir kişi ile çıka geldi. Yunus Nadi ve Sırrı Bey bu ilgiye çok sevindiler ve durmadan yola devam kararından sonra atlara bindiler ve vakit geçirmeden Köseler köyüne doğru yol aldılar. Yolun bazı yerleri karla kaplı olup bazı kısımları karın erimesinden dolayı çamurlaşmıştı. Bu nedenle 2-2, 5 saat sürer denilen yol 4 saat sürdü. Bazı yorumculara göre de Yunus Nadi ve arkadaşının bu seyahatı bilerek uzatıldı, kaçırılmaları düşünüldü. Ama Yunus Nadi'nin

yolda ikazı ile bu düşünce sonuçsuz kaldı. Geç de olsa köye ulaşıldı. Kuşcalı köyünde Yunus Nadi ve Sırrı Bey, köyün eşrafı Süleyman Ağa evinde konuk edildiler.

Yunus Nadi, Süleyman Ağa'nın, buyur efendim, dediği odaya girince şaşkına döndü. Çünkü oda sanki bir telgrafhane gibiydi. Aletlerin başında da şen, keyifli, Şehzadebaşı külhanilerini andıran Ali Bey vardı. Yunus Nadi'nin, 'Ne yapıyorsunuz burada?' sözüne Telgrafcı Ali, "Muhaberat yaparız" cevabını verdi.

Yunus Nadi keyiften adeta dört köşe olmuştu. "Mustafa Kemal Paşa ile de görüşür müyüz?" sorusuna telgrafcı Ali Bey'in "elbette" cevabı Yunus Nadi'nin tüm yorgunluğunu alıp götürmüştü.

Yunus Nadi'nin Ankara'ya ulaşmak için çıktığı Anadolu seyahatinin Kuşcalı bölümü onun için harikuladedir. Çünkü Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf yollama imkânı bulunmuştur. Ertesi gün Yunus Nadi makine başına geçer şu mesajı gönderir:

"Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

Ankara seyahatimin ikinci merhalesi olan Kuşcalı'dan zatı devletlerini selamlamakla mübahiyim(iftihar ediyorum.). Makine başında konuşabilmek için akşam yaptığımız aramalar netice vermedi. Sabahleyin yine devam edeceğiz. Şayet o zamana kadar muhabere temin edilirse, makine başında doğrudan doğruya ve bizzat arzı-

malumat eylemek (bilgi sunmak) benim için saadet olacaktır."

Yunus Nadi

Sabah Ali Bey'in odasına gidildiği zaman Yunus Nadi, Ali Bey'in sevinçli olduğunu görür. Ali Bey bütün gece çalışmış ve Ankara kongre binasını bulmuş "Hayati" imzası ile gelen cevapta, "Yunus Nadi Bey'le, geldiğinde kendisiyle görüşelim " deniyordu.

Ali Bey uykulu ama keyifli bir şekilde şayak paltosuna daha sıkı bürünerek makinenin başına geçer, tıkrıdarmaya başlar. Bu arada Kuşcalı'da başka bir evde misafir olan dört arkadaşları daha Yunus Nadi ve Sırrı Bey'in bulundukları yere gelirler. Bunlar Erzurum Mebusları Hüseyin Avni, Necati ve Zihni Bey'lerle, Necati Bey'in kardeşi Necip Bey. Bu dört kişi, dört gün önce İstanbul'dan yola çıkmışlar, yürüyerek köye gelmişlerdi. Onlarla sohbet edilirken telgrafçı Ali kongrenin cevap verdiğini ve Paşa'nın makine başında olduğunu söylediler. Makineden dökülen sözler:

*Kuşcalı'da Yunus Nadi Beyefendi'ye,
Telgrafınızı büyük meserretle (sevinçle) okudum
ve İstanbul berzahından (engel) muvaffakiyetle
kurtuluşunuzdan hassaten memnun oldum.*

Kemali iştiyakla gözlerinizden öperim. Yalnız mısınız, yoksa yanınızda başka arkadaşlar var mıdır? Varsa kimlerdir? Bizce icabına bakılacak herhangi bir ihtiyacınız varsa bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

Yunus Nadi makine başından ayrılmamıştı, hemen şu cevabı verdi:

“Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne;

Teyidi tazimat (Saygılarımı yinelemekle) eylemekle müftehirim. Buraya kadar İzmit mebusu Sırrı Bey’le geldik. Burada Erzurum Mebusları Necati, Zihni ve Hüseyin Avni Bey’i bulduk. Zatı devletlerinden ilk ve asıl ricamız yolun bundan sonrasında takip edeceğimiz hattı harekettir. Ankara’ya doğru en salim olarak hangi istikamette yürümekliğimizin lazım geldiğini lütfen emir ve işaretle bize azami muaveneti ifa buyurmuş olursunuz.”

Mustafa Kemal Paşa makine başında, Yunus Nadi ve beraberinde bulunan cümlesine selam gönderdi ve herbirinin ayrı ayrı gözlerinden öptüğünü bildirdi ve Necip Bey’in mebus olup olmadığını sordu mebus ise,

nerenin mebusudur dedi.

Yunus Nadi arkadaşların bilmukabele arzı ihtiramda ile ellerinden öptüklerini ve Necip Bey'in Necati Bey'in kardeşi olduğunu ve biraderi ile Ankara'ya geldiğini ve yol hakkında irşadi devletlerine intizar ettiklerini (beklediklerini) yazdı.

Makine başında görüşmeler sürdürüldü. M.Kemal Paşa, İngilizler hâlâ İzmit mıntkasında bulunuyorlar. Yol bahsinde muayyen bir hattı hareket çizmekten, prensip olarak mümkün olduğu kadar İzmit'ten uzak geçmek ve mümkün olduğu kadar dolaşmak yolu ihtiyâr edilmelidir dedi. Celalettin Bey ve arkadaşları dün akşamı Hendek'te geçirdiler. Büyük ihtimal siz de bu yolda yürüyeceksiniz. Hendek'e geldiğinizde tekrar görüşürüz.

Yunus Nadi, bendeniz ve arkadaşlarım irşad-ı devletlerine teşekkür ediyorum. Atlar hazırlanmış, hemen yola çıkıyoruz. Fakat beş altı gün sonra Ankara'da yüz yüze konuşacaklarımız olacak, buna rağmen, o zamana kadar haklarında sabredemeyeceğim bir iki meseleye dair şimdiden tahsil-i emniyet etmek ihtiyacındayım. Müsade buyurursanız onları arzedeğim, deyince...

M.Kemal Paşa: Buyurun cevabını verdi. Görüşme şöyle devam etti.

Yunus Nadi: Giriştiğimiz mücadelenin azameti izah ve tafsilden müstağnidir. Bütün cihan bize hasımdır.

Dört taraftan sarılmışız. Bir telsiz telgrafa şiddetle ihtiyacımız vardır. Bu ihtiyaç Ankara'da şimdiye kadar derpiş edilmiş midir? Evvel ve ahır (önünde ve sonunda) meselemiz Yunan cephesinde hülâsa olunacaktır. Fiili hasım olarak karşımızda bugün Yunanlılar vardır, yarın da yine onlar olacağı gibi. Binaenaleyh, bu cepheye karşı gerekli tedbirler alınmış mıdır? Alınıyor mu? Yunan cephesinin nazarı dikkate alınmanın belli başlı amili, silah ve mühimmat tedariki şeklinde tecelli edebilir. Bunun için ne yaptık, ne yapıyoruz? Ne yapmayı düşünüyoruz?

Mustafa Kemal Paşa, Yunus Nadi ve arkadaşlarının Kurtuluş savaşının seyri ve başarılı olması için yakından izlemeleri ve görüş bildirmeleri karşısında duygulanır ve telgraf başında konuşmaları sürer.

M. Kemal Paşa: Muhtelif meselelere temas eden endişe-i alilerin pek vatanperverane olduğunu takdir ile yadederim.

1- Erzurumdaki telsizimiz üç günden beri Alman telsiz tebligatını almaya başlamıştır.

2-Yunan cephesi daima nazarı dikkat önünde bulundurulmaktadır.

3-Silah ve mühimmatı ihmal etmiyoruz. Vakti merhunda (belli zamanda) kafi silah ve mühimmatımız olacaktır.

Yunus Nadi: Teminatı devletleri huzur ve selamettir.

Bendeniz ve arkadaşlarım tekrar teşekkür ederiz. Ve başkaca bir emri devletleri yoksa hemen yola çıkmak üzere arzı veda etmek istiyoruz.

Mustafa Kemal Paşa: Yakında ellerinizi sıkmak üzere tekrar cümnenizin gözlerinden öper ve hepinize selametli bir seyahat temenni ederim.

Mustafa Kemal Paşa ile Yunus Nadi arasında, makine başında telgrafla görüşme böyle biter. Her iki taraf memnundur. Ege kökenli ve daha sonra İzmir mebusu olan Yunus Nadi'nin Yunanlılar üzerinde durması ve bu konuyla yakından ilgilenmesi dikkati çekiyordu. Bu arada Ankara yolcuları artmış altı kişi olmuştu. Beş-altı kişi de hayvan sahipleriyle birlikte kalabalık bir grup oluşmuştu. Hedef, Kandıra ilçesinin Ağaçalı köyü idi. Yola çıktıktan sonra bir karakoldan süvari timi kafileye kısa bir süre refakat etti.

Ağaçalı köyünden 25 Mart 1929 tarihinde İzmit istikametine ve daha sonra geriye doğru dönüldü. Oysa Mustafa Kemal Paşa, görüşme sırasında İzmit muntıkasında hâlâ İngilizler vardır, bu mevkiin şimalinden (kuzeyinden) dolaşmak gerekir diye ikaz etmişti. Bu nedenle de Kandıra'nın Ağaçalı köyü tercih edilmişti. Yunus Nadi ve arkadaşları haritayı inceledikler zaman yanlış yolda olduklarında anlaşılmaya vardılar. Ankara'ya giden yollar incelendi, en kötüsü ve çetini ve en uzun Bolu dağları üzerinden giden yoldu. Adapazarı üzerinden geçmek gerekiyordu. Sırrı Bey

vaktiyle Adapazarı'nda kaymakamlık yapmıştı. Sırrı Bey bu tercihe karşı çıktı ve Adapazarı'nda İngilizler var, kendi ayağımızla onların kucasına düşeriz dedi.

Uzun müzakereden sonra yola devam edildi, Armeşe ve Pir Ahmet'den sonra Budaklar köyüne doğru hareket edildi. Armeşe bir Ermeni köyüydü. Budaklar köyünden aşağıya doğru inen Yunus Nadi ve arkadaşlarını elleri silahlı bir grup karşıladı. Yunus Nadi ve arkadaşları sanki karşılarında kalabalık bir grup yokmuşcasına yola devam ettiler. Karşılarındaki bu grup 30 kişi civarındaydı. Elllerinde 3 mavzer ve diğerlerinde çifteler ve kazma kürek gibi savunma araçları vardı. Karşı karşıya gelindi ve anlaşıldı ki köylüler köylerinde baskınlara karşı kendilerini korumak için toplanmışlardı.

Her akşam alacakaranlık olunca böyle nöbete giriyorlardı. Yunus Nadi ve arkadaşları. Yola devam ya da mola verilme konusunu tartıştılar. Sonunda Sırrı Bey'in tek başına Armeşe'ye gitmesi ve ondan gelecek bilgiye göre hareket edilmesinde mutabık kalındı. Sırrı Bey bu kez teklifi memnunlukla kabul etti, hemen yola çıktı. Bir süre sonra Yunus Nadi ve diğer arkadaşları uygun bir yer bulmak için hareketlendiler. Atlara binildiği sırada köyün yaşlılarından biri yavaş bir sesle "kalsanız iyi olurdu" der.

Yunus Nadi köyden uzaklaştıktan sonra grup durur ve hemen at üzerinde müzakere yapılır ve köye

dönme ve geceyi orada geçirme kararı alınır. Köye dönerler, Yunus Nadi ve arkadaşlarına sahip çıkan olmayınca. Yunus Nadi Köyde kalma teklifini yapan yaşlı köylüyü buldurur ve onun evinde kalırlar. Gruba köyde kalmayı öneren kişi Ömer Ağa'dır. Grup, Ömer Ağa ve kardeşinin arasında bölüştürülür. Gece, köyün muhtarı da gelince yerleşim kesinleşir. Atların yemleri dahil yeme-içme sorunu ortadan kalkar. Hep birlikte olayların gelişimi ele alınır.

Gece yarısına doğru bir jandarma, Yunus Nadi'ye bir mektup getirir. Mektup Armeşe'den Sırrı Bey'dendir. Mektup şöyleydi:

*"Yunus Nadi Bey'e ,
Zatıalilerine ve diğer arkadaşlara tebşir ederim(müjdelerim). Mübarek Kuvvayı Milliye'miz İngilizleri tepelemiş ve İzmit'i istirdat eylemiştir (geri almıştır.) Düşman perişan ve muzmahildir. Vatan bizimdir. Artık onun üzerinde rahatça gezmemize hiçbir mani kalmamıştır. Burada zafer şenliği yapılıyor. Nahiye müdürü Bey şerefimize mükellef bir ziyafet hazırlığı ile meşguldur. Şimdi teşriflerinizi istirham ediyor. Gözlerimiz yoldadır, çabuk gelin kardeşlerim."*

Sırrı

Yunus Nadi mektubu orada bulunanlara da okudu. Ömer Ağa'nın kardeşinin evinde kalanlara da mektup ile bilgi ve haber verildi. Kuvvayı Milliye'nin başarısı muhtarı ve orada bulunanları sevindirmişti. Bu arada yaşlı Ömer Ağa sanki yazılanlara inanmamış gibi şaşkın bakıyordu. Sırrı Bey'in davetine katılmak şart değildi. Ertesi gün Adapazarı'nda birleşilebileceği yazıldı ve diğer evde kalan Erzurum mebuslarına haber verildi. Yunus Nadi de endişeliydi.

Budaklar köyünde sabah zor oldu. Çünkü yataklar temiz değildi, o güne kadar, temiz yataklarda yatılmış bitlenmekten kaçınılmış ve dikkat edilmişti. Ömer Ağa arabasına Beyaz öküzlerini koşmuş olarak geldi. Köyde başka vasıta yoktu. Yola devam edildi, daha önce cevabi mektupta belirtilen Değirmenönü mevkiinde buluşmak istenilen Sırrı Bey, biraz ilerde bir tepede Ahırlar köyünde bekliyordu. Beraberinde Arneşe'nin Nahiye Müdürü' de vardı. Ahırlar köyü bir Türk köyü idi. Bir kahve içecek süre kadar orada oturuldu. Adapazarı istikametinde yola devam kararı alındı. Ancak Adapazarı'na, şehir içine girme konusunda mutabık değillerdi. Nahiye müdürü acele edilmemesini söylüyor ve ilerde bir Çerkes köyünde kalınabileceğini ve bu köyde iyi tanıdığı bir kişinin evinde barınabileceklerini söylüyordu. Ancak Yunus Nadi arkadaşlarını Sırrı Bey'in mektubundaki bir not düşündürüyordu. Mektupta İngiliz askerlerinin sökülüp atıldığı ve

perişan oldukları inandırıcı değildi. Oysa daha sonra trenlerde vagonlar dolusu İngiliz askeri görölüyordu. Geyve'ye ulaşmak üzere yola çıkıldı. Bu olayın aslı Geyve Komutanı Mahmut Bey merhumdan öğrenildi.

Olay şöyleymiş:

İstanbul'un işgalinden önce Anadolu'da askeri tedbirler vardı. Ankara ile Eskişehir arasına ait askeri bölgede bir İngiliz alayı bulunuyordu. Bu bölgenin komutanı Ali Fuat Paşa İngilizlere karşı İstanbul'un işgali üzerine hasmane tutum içine girer ve onlara ultimatolar gönderir.

İngilizler aleyhinde yapılan nümayiş üzerine İngiliz komutan korkar ve tren vagonlarını iade edeceğine dair askerlik namusu üzerine söz vererek Eskişehir'den kaçar. Yani İzmit ve çevresinin Kuvvayı Milliye eline geçtiği doğru değildir.

Yunus Nadi ve arkadaşları yollarına devam ederler ve Nahiye Müdürünün salık verdiği Çerkes köyüne öğle saatlerinde varırlar. Nahiye müdürü Gürcü olup bir Çerkes kızı ile evlendiği için kendisini Çerkeslerin akrabası sayıyor ve orada bulunan bir kişiye (Hısım) diye hitap ediyordu.

Ama adam hısım değil belki gerçek bir hasımdı. Bu husus adamın yüzünden ve hareketlerinden belli oluyordu. Yunus Nadi ve arkadaşları bakışları ile hemen anlaştılar. Burada kalmayacaklar, Adapazarı'na gidilecekti. Ancak Adapazarı'na araba ile değil, belli

bir yerden sonra kimselere görünmeden gidip bir otele ulaşmaları gerekiyordu. Yunus Nadi ve arkadaşlarını bir kağıt ile Çark adı verilen semtin yakınına getirdiler.

Yunus Nadi ve arkadaşları çantalarını ve bazıları bohçalarını yüklediler. Kaymakamın evinde olmadığını daha önce öğrenmişlerdi. Yatsıya doğru Sakarya oteline vardılar. Yiyecek bol ve yataklar temizdi.

Vakit geç olmasına rağmen nefis yemekler hazırlandı. Dört beş günlük meşakkat ve sefaletten sonra herkes odalarında bol su ile yıkanmış, traş olmuştu. Herkes rahat bir uykuya daldı....

Sabah Yunus Nadi ve arkadaşları kaymakam ile buluştular. Kaymakamın evine gidiş gelişte beraberlerinde üç dört kişi onlara refakat ediyordu. Bu kişiler Sırn Bey'in tanıdıkları eski İttihatçılardı. Şimdi, Kuvvayı Milliyeci olmuşlardı. Adapazarı karışık bir yer olduğu için bu arkadaşların bilgileri çoktu. Gelişmeleri canlı ve fakat alçak sesle anlatıyorlardı. Söylediklerine göre, İngilizler Arifiye'den trenle İzmit istikametine geçmişler ve dolayısıyla Kuvvayı Milliye de Geyve istasyonuna kadar gelmişti. Bunun etkisiyle bu çevrede sükunet vardı. Yemek yenilirken Yunus Nadi ve arkadaşları telgrafla bulundukları yeri bildirdiler ve ertesi gün Geyve Boğazı'na ulaşılacağı söylendi. Yunus Nadi ve arkadaşları buradan ilerisi için vasıta istiyorlardı.

Bu arada Ankara'ya Yunus Nadi grubundan ayrı

olarak daha önce yola çıkan Meclisi Mebusan Başkanı Celalettin Bey'in, Adnan Beyin ve Halide Edip Adivar'ın Hendek ve Düzce tarafında oldukları, Geyve'ye doğru gelmeye çalıştıkları bildirilmişti.

Sabah erkenden Adapazarı kaymakamı ve diğerleri ile buluşuldu Hangi yolla gidileceği görüşüldü. Geyve kaymakamı Adapazarı kaymakamına gönderdiği telgrafla Geyve'de ulaşım aracı olarak tren rayları üzerinde hareket eden bir araç olan drezinlerin hazır olduğunu bildiriyordu.

Adapazarı'ndan kuşluk vakti hazırlanan yaylı arabalarla Geyve Boğazı'na doğru hareket edildi. Dört buçuk saat sonra Geyve boğazı girişine varıldı. Ortam hareketliydi, çalışanlar bizim askerlerimizdi, bir yandan çadırlar kuruluyor, telefon santralleri çalışır hale getiriliyordu. Fırtınaya benzer yağmur altında olmasına rağmen herkes hayatından memnundu. Yunus Nadi ve arkadaşlarına ayrılan çadır'ın ocağı sönmüştü, buna karşın telefon çalışıyordu. Geyve Boğazı'nın komutanı çaylar ve kahveleri ısmarlarken telefonla Geyve şehrine misafirlerin geldiğini haber verdi. Askerler bir makine gibi çalışırken yüzlerindeki ifadede bu vatan için her şeyi yapabileceklerini görmek, anlamak mümkündü. Düşman önce Eskişehir'i terk etmişti.

Bir süre sonra Geyve Kaymakamı Hamdi Bey, iki drezinle geldi. Hamdi Bey'in kıyafeti çete reisini andırıyordu. Ayakta dolaklar, külot pantolon, çapraz kuşanmış iki sıra fişeklik, bir mavzer, yanında bir

tabanca, vardı. Hamdi Bey, Yunus Nadi'ye 'Beni tanımadınız galiba?' diye serzenişte bulundu. Yunus Nadi gerçekten Hamdi Bey'i tanıyamamıştı. Hamdi Bey konuşmasına devam etti.

'Ben Menteşe (Muğla) tahrirat müdürlüğüne atandıktan sonra sizi iki defa Yeni Gün matbaasında ziyaret etmiştim. Hatta biraderinizden mektup getirmiştim.'

Yunus Nadi, Hamdi Bey'i o zaman hatırladı. Hamdi Bey artık tahrirat müdürü değil, güçlü, etkin bir Kuvvayı Milliyeci idi.

Geyve Boğaz'ı ana baba gününe dönmüştü. Gelenler, drezinlere bölüştürüldü. Drezinler çalıştırıldı ve demiryolu üzerindeki kaymayabasıldı. Drezini çalıştıran askerlere yardım edildi ve Geyve'ye ulaşıldı. Şehirde Ankara yolcularını Geyve kaymakamı ve kumandanı Mahmut Bey bekliyordu. Geyve şehrinde insanları yağmurdan koruyan vagonların içine sandalyeler sıralanmıştı. Bu vagonların birinde ikiye bölünerek bir teneke, mangala dönüştürülmüştü. Mangalda korlaşan ateş'in üstüne bir semaver oturtulmuştu. Kaymakam Mahmut Bey "çay sıcak ve nefis, buyurun" dedi. Mahmut Bey gelenlerden bilgi almak istiyordu. Ancak Mahmut Bey'le Yunus Nadi'nin gıyabi ilişkisi vardı. Çünkü Mahmut Bey İskenderun, Antalya ve Halep'te bulunan Yunus Nadi'nin büyük biraderi Sadık Beyle tanışmış ve ahbap olmuşlardı. Biraderi Yunus Nadi'ye

gönderdiği mektuplarında Mahmut Bey'den sitayişle bahsetmişti. Bir ara Yeni Gün matbaasında Mahmut Bey'e o günler için çok önemli bir olay olan kartvizit de basılıp gönderilmişti.

Geyve boğazından drezinlere binileceği sırada kaymakam Hamdi Namık Bey Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey ve arkadaşlarının da geldiklerini söyledi. Grup büyüyordu.

Yunus Nadi, Mahmut Beyin odasına gitti ve çaylarını içerken Mahmut Bey, İngilizlerin macerasını şöyle anlattı:

"Eskişehir'de İngilizlerle garip ve ilginç mücadele yaşandı. Ali Fuat Paşa'nın aldığı ve uyguladığı tertibat ile başarıya ulaşıldı. Karşılıklı vuruşmaya ramak kalmıştı. İngiliz karargâhında ne kadar mekkare katırı varsa, bizimkiler tarafından gizlice yularları çözülerek saliverilmiş. Yüzlerce katır böylelikle gürültülü bir şekilde çeşitli yerlere dağılınca İngilizler savaş başladı diye, her yeri kontrol altına alacak konumda olan karşıda bir tepeye doğru giderler. Ben de daha önce az da olsa birkaç askerle tepeye varmışım. Siper vaziyeti aldık, silahlar çekildi. Eller tetikte nefeslerimizi tuttuk, bekleyiş uzun sürmedi, İngilizler geri adım attılar, çekildiler, böylelikle tepe elimizde kaldı. İngilizler karargâhlarına döndüler ve fakat telaş içindeydiler. Komutanları Eskişehir'i terk edeceklerini söyledi ve bunun için de bizden tren istedi, iade etmesi karşılığı

tren verildi. Ancak giderken görülecektir ki, köprüleri tahrip ederek gitmişler.

Tarih 31 Mart 1920. Yunus Nadi ve arkadaşlarının Geyve'ye ulaşmalarının dördüncü günüdür. Artık Ankara'ya doğru yola çıkmanın zamanı gelmiştir. Bu arada Halide Edip Hanım da Geyve Boğazı'na ulaşmıştır. Yunus Nadi'nin, Halide Edip Hanım'la tanışıklığı yoktur, sadece ismen bilmektedir. Yunus Nadi, bir hanımın böylesine zor ve meşakkatli yollara çıkmasının nedenini meraklan ziyade takdir etmektedir. Halide Hanım ve takımı İstanbul'dan daha önce yola çıkmıştı. Yanlarında muhafız olarak Arslan Çetesi vardı. Halide Edip Hanım'ı Geyve boğazından kaymakam Hamdi Namık Bey'in eşi istasyonda karşılayarak evine götürmüştü.

Ankara'ya gidiş hazırlığı bitince, yolcular beş vagona taksim edildi. Kafiye hayli kalabalıktı. Yunus Nadi, arkadaşları Erzurum Mebusları Hüseyin Avni, Zihni, Necati Beylerle, İzmit mebusu Sırrı Bey, Necati Bey'in biraderi Necip Bey ve önce gelen Yusuf Kemal ve Rıza Nur Beylerle, Abdullah, Azmi, Hoca Vehbi Efendiler, Ve Halide Edip Hanım grubu, Adnan Bey, Hüsrev Bey (daha sonra Budapeşte sefiri oldu) Cami Bey, Ali Rıza Bey (İstanbul mebusu) Hüsrev Bey'in biraderi Besalet Bey...

Drezinlere binildi ve arka arkaya Ankara'ya doğru hareket edildi. Yunus Nadi ile Halide Edip Hanım aynı

araçta değildiler. Yunus Nadi, Halide Edip Hanım'la ancak Akhisar (Pamukova) istasyonunda verilen mola sırasında tanıştı.

Söylendiği gibi Halide Edip Hanım'ın Jandark'a benzer tarafı yoktu (Jeanne d'Arc). Halide Edip'in Yunus Nadi'de bıraktığı ilk intiba, sanki Kayış dağına geziye çıkmış gibi hanım hanımcık bir kişiliği vardı. Bu seyahatinde zorlu geçen günlerden değil bundan sonra yapılacaklardan söz ediyordu. Yunus Nadi, tanıtım konusunda Mustafa Kemal Paşa ile telgrafta sorduğu suali anlattı ve "Şimdi Ankara'ya vardıkten sonra halimizi anlatmak için bütün dünyaya bağırırız-çağırırız" deyince Halide Edip hanımın cevabı ilginçtir, "Ajans kurarız". Yunus Nadi bu fikri destekler, isim konusu öne çıkar.

Görüldüğü ve anlaşıldığı kadarı ile Anadolu Ajansı'nın kurulmasının temeli işte Akhisar'da (Pamukova) bu ayak üstü konuşmada atılmıştı. İsim konusunda görüş alış verişi yapıldı. Sonuçta kurulacak, daha açık deyimle kurulmasında anlaştıkları ajansın adının Anadolu Ajansı olmasında mutabık kaldılar.

Yunus Nadi, Abdullah Azmi ve Hoca Vehbi Efendi'nin bulunduğu drezindeydi. Bu hocalar seccadelerini sermişler ve dua ediyorlardı. Aslında bu kişiler Padişah ve çevresince oluşturulan Heyeti Nasiha'nın adamlarıydı (son zamanlardaki adıyla "Akil İnsanlar" Heyeti).

Yunus Nadi, hocalara takılarak şunları söyledi: “Demek ki şimdi Ankara’ya nasihat edeceksiniz?” Vehbi Efendi, Yunus Nadi’ye şiddetle itiraz etti ve “Ne nasihat, efendim, nemize gerek efendim.” Vehbi Hoca konuşmasına devam etti:

“Ankara’ya varınca Paşa hazretleriyle görüşürüm. Sonra kendilerinden izin alarak bir müddet için Konya’ya varırım.. Vesselam!.. Buna karşın Abdullah Efendi’nin görüşü değişti. Sanki Heyeti Nasiha ile ilgileri yokmuş gibi konuşuyordu.

“Ben de birader. İstanbul’dan bu suretle çıkışı nimet vesile addediyorum. Hem Eskişehir’de biraz işlerim var Orada kalmayı düşünüyorum.”

Yunus Nadi’nin, ‘Bir vazife deruhte ettiniz, dönüp hesap vermek yok mu?’ sorusuna, Abdullah Hoca kızarak şöyle cevap veriyordu.

“Ne hesabı canım. İşte gördük, ay aydın hesap belli, hem icap eder ve imkan olursa hesabı diğer arkadaşlar verirler.”

Abdullah Hoca’nın diğer arkadaşlar olarak söylediği kişiler, Yusuf Kemal ve Rıza Nur Beylerdi. Nasihat üyeleri olarak Ankara’dan sonra niyetleri İstanbul’a dönmekti. Oysa durumun elverişli olmadığını iki hoca onlardan önce kavramış, anlamışlardı.

Drezinler özellikle meyilli yollarda süratle yol alıyordu. Sadece Yusuf Kemal Bey’in olduğu Drezin raydan çıkarak takla atmıştı, ama bu kazadan zarar

gören olmadı. Eskişehir'e varmak üzere iken bir büyük köprü İngilizler tarafından dinamitle atılmıştı. Köprünün iki ayağı da parçalanmış suya gömülmüştü. Kayıklarla karşıya geçildi ve karşı tarafta trene binilerek yola devam edildi. Eskişehir'de iki saat mola verilecek sözü üzerine herkes uykuya daldı.

'Açma... Yanaşma... Polis Dikkat... İnip binme yok....'

Yüksek ve gürültülü seslerle bu bağırıp çağırmadan uyanan Yunus Nadi, buğulanan kompartıman camını sildi ve baktı. Evet Eskişehir'e gelmişlerdi. Ancak tren Eskişehir'de durmayacak, yoluna devam edecek ve hiçbir kişi de burada trenden inmeyecekti, yola devam edildi. Trenin durdurulmamasının sebebi sonradan anlaşıldı. Eskişehir'de trende Heyeti-Nasiha üyelerinin olduğu öğrenilmiş ve bu kişileri protesto etmek için halk toplanmıştı. Bir kargaşaya meydan verilmemesi için tren yoluna devam etti. Böylelikle Ankara'ya daha erken varılacaktı. Canı sıkılanlar şöyle söyleniyordu.. "Allah encamımızı hayır etsin, nerelerden geldik ve burada Heyeti-Nasiha'nın şerrine uğradık.."

Ankara'ya yaklaşıldıkça Heyeti-Nasiha üyelerinde tuhaflıklar başladı. Vehbi Efendi'nin tavrı kesin görünüyordu.

"Estağfurullah... Ne nasihatı efendim... Neme gerek Efendim? Ben Paşa hazretlerinden izin alıp Konya'ya varacağım." Abdullah Efendi ise Eskişehir'de trenden çıkamamış olmasından dolayı üzgündü.

“Orası benim memleketim. Sanki çıksam ve hatta kalsam ne olurdu?” Yusuf Kemal ve Rıza Nur Beyler bir diplomat edası içinde söze karışmıyorlardı.

Yunus Nadi, Ankara garında hayli kalabalık karşılayıcıların arasında Mustafa Kemal Paşa’nın bulunmasından dolayı heyecanlandı. Paşa vakur duruşu ile dikkati çekiyordu. Ali Fuat Paşa’da Mustafa Kemal’in yanındaydı. ‘Hoş geldiniz...’ ‘Hoş bulduk’ sesleri arasında ve bir süre tokalaşmalardan kucaklaşmalardan sonra, herkes bulduğu araçlarla Gar’dan ayrıldı. Yunus Nadi, o gece Çorum mebusu iken vefat eden Fuat Bey merhumun evinde kaldı. Yatıncaya kadar sohbet devam etti, burada alınan karar, Ankara merkez olacaktı.

Ertesi gün 2 Nisan 1920 ziyaret ve yerleşmekle geçti. Sabahtan itibaren de gelenler, ikişer-üçer gruplar oluşturarak Ziraat Mektebi’ne Mustafa Kemal Paşa’yı görmeye gittiler. Bir aralık Yunus Nadi’de gitti. Tarih 2 Nisan idi ve hava soğuktu. Bu nedenle salonun bir köşesinde bulunan sac soba güröldeyerek yanıyordu.

Odanın mefruşatı, iki kanepe, birkaç sandalyeden ibaretti, Yunus Nadi fırsat buldukça Mustafa Kemal Paşa’nın yanına geldi, bazı konuları birlikte değerlendirdiler. Meclis-i Mebusan’ın basılmasından sonra Rauf ve Kara Vasıf Beyler’in nasıl götürüldüklerini, geriye kalanların çil yavrusu gibi dağıldıklarını anlatan Yunus Nadi’ye Mustafa Kemal Paşa, “Yahu ben onlara

bu durumu anlatmış, tedbir almalarını söylemişim “ cevabını veriyordu.

Yunus Nadi, kendini Ankara’da boşluk içinde hissediyordu. Bir şeyler yapma ihtiyacındaydı. Vilayet matbaasında basılan haftalık Hakimiyet-i Milliye gazetesinde Hakkı Behiç yazı yazıyormuş. Hakkı Behiç Bey, Yunus Nadi’ye “Biraz da sen al, yazı yaz “ deyince Yunus Nadi memnun oldu. Yunus Nadi her gün Paşa’nın karargâhına yaklaşık 20 dakika yürüyerek gidip gelmeye başladı.

Mustafa Kemal Paşa, her konu ile bizzat ilgileniyordu. Karargahında muhaberatda Hayati Bey, sonra Dahiliye vekili olan Recep Bey (Peker) vardı. Yatıp kalkma saatleri Mustafa Kemal Paşa’ya göre ayarlanıyordu.

Yunus Nadi, Nisan’ın üçüncü ya da dördüncü günü Mustafa Kemal Paşa’nın ısrarı üzerine görüşmek, ve konuşmak için ilk defa gece Ziraat Mektebi’nde kaldı. Paşa o gece durumu ve yapılacakları anlattı. O gece Paşa’ya Yunus Nadi’nin inancı misliyle arttı.

Daha sonra Mustafa Kemal Paşa, Yunus Nadi’ye dört veya beş Nisan akşamı yemek davetini ilettiler. Aslında Paşa önemli kararları yemeklerde tartışarak alırdı. Bu yemekte Halide Edip Hanım, Adnan ve Cami Bey de bulundu. Mustafa Kemal Paşa’nın o akşam üzerinde durduğu ve merak ettiği konu Türkçülüktü. Bilhassa bu konu üzerinde ısrarla durdu, kendisini itirazcı yerine koyuyor, herkesin görüşünü alıyordu.

Halide Edip Hanım'la Akhisar'da konuşulan Anadolu Ajansı konusu açıldı. Mustafa Kemal Paşa fikri çok güzel buldu. Ancak memlekete telgrafla gönderilecek haber ve yazıların ilk günlerde gönderilecek şeklini mutlaka kendileri görmek istiyordu. Paşa haklı olarak her konuyu kontrol altında tutacaktı.

Vakit gece yarısını geçmişti. Halide Edip Hanım'la arkadaşları izin isteyerek gittiler. Bir süreden beri yorgunluktan uyuklamakta olan Refik Bey de odasına çekildi. Recep Bey de acele olan işlere bakmak için ayrıldı. Mustafa Kemal Paşa ile Yunus Nadi baş başa kalmıştı.

Paşa, kapıda bekleyen görevliye, "Çocuk bize kahve getir" emrini verdikten sonra, "Bak Nadi Bey" diyerek konuşmasına başladı. "Bu kötü gidişin başından itibaren neler olduğunu, böylesine umutsuz duruma, neden sürüklendiğini ve ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğini" anlattı. Artık İstanbul'da çalışmanın olanaksızlığını ve sebeplerini ve kendi görüşlerini sıraladı. Mutlak Ankara'da olmamız gerektiğini yineledi. Paşa konuya kendisini öyle kaptırmıştı ki, zamanın geçtiğinin farkında değildi, yine görevliye "Abe çocuk hani kahve.." dediği zaman gece yarısını çoktan geçmişti. Bu arada üç-dört kez kahve servisi daha yapılmıştı.

Mustafa Kemal Paşa'nın yanından ayrılırken sabahın ilk ışıkları parlamaya başlamıştı.

Ankara' da hemen iş başı yapıldı. İstanbul'dan ayrılıp Ankara gurubuna katılan ve daha sonra seçilip gelen mebuslara ikametgah (ev, yaşama yeri) olarak Darulmuallim (erkek öğretmen okulu tahsis edilmişti

Her gün yeni temsilcilerin gelmesiyle sayı arttı ve böylelikle bir çeşit kışla hayatı başlamıştı. Vakit geçirmeden hemen bir tabildot teşkilatı kuruldu. Sabah kahvaltısından akşam yemeğine kadar yiyecekler bir heyet tarafından sağlanıp servise konuyordu. Maliyet, alınan malzemeye göre adam başına 43-55 kuruş oluyordu. Bir çeşit mektep hayatı yaşanıyordu. Zor günlerdi ama herkes hayatından memnundu.

Yunus Nadi bu arada Hakimiyet-i Milliye gazetesini çıkarmaya devam ediyordu. Gazeteyi daha iyi hale getirme çalışmalarının yanı sıra Halide Edip Hanım'la Anadolu Ajansı için denemeler başlatıldı. O sıralarda Ankara'nın meşhur kırk-ikinci yağmurları başlamıştı. Hava kışı andırıyordu ve gidip gelme zorlaşmıştı. Anadolu Ajansı denemelerini Mustafa Kemal Paşa yakından izlediği için, Ziraat mektebinde Anadolu Ajansı için bir oda ayrıldı. Ajans çalışmalarına bir süre sonra İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey de katıldı.

16 Mart 1920 günü İngilizler İstanbul'u işgal ettiler ve ilk işleri Meclis-i Mebusan'ı dağıtmak olmuştu. Olaydan etkilenen ve çareyi Anadolu'da görenler Ankara'ya geliyorlardı. Bu gelenlerin içinde Meclisi Mebusan'ın başkanı Celalettin Arif Bey'de vardı.

Celalettin Arif Bey'le gelenlerin arasında İsmet (İnönü) de bulunuyordu. Mustafa Kemal eski ve buruşuk elbisesi ile bir köşeye adeta sığınmış gibi duran İnönü'yü hasretle kucaklayarak "Geldin mi İsmet" diyerek sevincini ortaya koymuştu.

Ziraat Mektebi karargâhında Yeni Meclis açılması hazırlığı için çalışmalar hızlanmıştı. Celalettin Arif Bey ve çevresi yeni mecliste de yine başkanlık düşünüyorlardı. Oysa karargahta, toplantının yeri ve yapılacak işler planlanmıştı. Yeni Meclis'te Küşad'tan (açılış) sonra Mustafa Kemal Paşa son durumu belirten, yapılacakları ortaya koyan bir konuşma yapacaktı. Ancak bu Meclis nasıl bir meclis olacaktı?

Bu konuda yorumlar artmıştı. Mustafa Kemal Paşa yine bir grupla konu üzerinde görüş alışverişi yapıyordu. Galiba on sekiz kişi vardı. Yunus Nadi odaya girince, Mustafa Kemal Paşa'nın "Bu meselede Nadi Bey fikrini söylemedi, onu da dinleyelim, ne dersiniz?" sorusuna Yunus Nadi şu cevabı verdi:

"Açılacak Meclis ile, merkezi Anadolu'da olacak yeni bir Türk Devleti kurulmakta olduğundan arkadaşların anlaşmazlığı mı var? Bence hiçbir şüphe ve tereddüte mahal kalmaksızın açıkça bilmek lazımdır ki, üzerine gittiğimiz mesele, bütün eşkal ve şeraiti ile yeni bir Devlet kurmaktan başka bir şey değildir. Eğer bunu böyle anlamazsak meseleyi ve vaziyeti anlamamış oluruz."

Mustafa Kemal Paşa, Meclisin adının ne olacağı sorusuna bir üye, Paşam bu Meclis “Meclis-i kebir-i Milli” olsun cevabını verdi.

İstanbul’un 16 Mart 1920 tarihinde işgali ve hemen Meclisi Mebusan’ın feshi Ankara’da çalışmaları hızlandırdı. Yeni Meclis Ankara’da açılacaktı. Meclisi-Kebir’i Milli ismi de (Büyük Millet Meclisi) beğenilmişti. Yeni meclisin üyelerinin seçimi ve bir an evvel Ankara’ya gelmeleri için feshedilen Meclisi Mebusan’ın başkanı Celalettin Arif imzasıyla tüm bölgelere tamim çıkarılmış olup konuyu bizzat Mustafa Kemal Paşa takip ediyordu.

Çünkü yer yer bazı yerlerde örneğin Anzavur İsyanı gibi başkaldırmalar, ayaklanmalar görölüyordu. Bu isyanlara güya iş başında bulunan Damat Ferit hükümeti de destek veriyordu. Bu konuda Şeyhülislam’dan fetva da alınmış ve Damat Ferit’in Harbiye Nazırlığı ile “Kuva-i İnzibatiye” adıyla bir askeri teşkilat kurulmaya çalışılmış ve hatta bu teşkilatın başına Süleyman Şefik Paşa isminde bir kişi getirilmişti. Bu kişi de İngilizlerden aldığı para ile adam toplamak için o sıralarda İzmit’de bulunan Yavuz zırhlısında karargâh kurmuştu. Sürekli fetvalarla desteklenen bu teşkilatın asıl adı da Hilafet Ordusu olarak tanımlanıyordu.

Yeni Meclisin açılması konusunda Yunus Nadi’nin gazeteleri etkiliydi. Hakimiyet-i Milliye’de yazan Yunus Nadi adeta halka yol gösteriyordu. İngilizlerin

İstanbul'u işgali ile birlikte, 3 Eylül 1918 tarihinden bu yana yayınlanan Yeni Gün'ün 17 Mart 1920 tarihinde kapısına kilit vurulmuştu.

Yunus Nadi, Hakimiyet-i Milliye gazetesini yönetiyor, orada yazılarını yazıyordu ama kendine özgü bir gazetecilik yapmayı istiyordu.

Kendi gazetesi Yeni Gün'ü tekrar yayınlıyacaktı. Bunun için de önce kırık dökükde olsa Ilgaz Dağları'ndan aşırarak matbaasını taşıdı ve böylelikle Anadolu'da Yeni Gün gazetesini tekrar yayın imkanı buldu. 9 Ağustos 1920 günü Ulusal savaşımızın başladığı günlerde, Ankara'da Karaoğlan semtinde Yeni Gün tekrar yeni adıyla yayınlanmaya başladı. Anadolu'da Yeni Gün artık milli mücadelenin coşkulu ve inançlı kalelerinden birisi ve hatta birincisidir. Güç ve ilkel şartlara rağmen milli mücadelede topluma, halka özveri ile yol göstermektedir. Anadolu'da Yeni Gün Matbaası Ankara'da cezaevine yakın iki katlı ahşap bir binaya yerleşmiştir. Üst katta Yunus Nadi'nin çalışma odası, alt katta ise basım yeri vardır. Yayın güç koşullar altında gerçekleşmektedir. O sıralarda 12 yaş civarında olmasına rağmen baskılara yardımcı olan Yunus Nadi'nin büyük oğlu Nadir Nadi, çalışmalarını ve yayınları şöyle anlatmıştır:

"Makine pek külüstür ilkel bir şeydi. Kolla çalıştırılıyordu." Gazete bu nedenle ancak 2500 adet basılabiliyordu. Yunus Nadi genellikle yazı ve

yorumlarını kaleme almadan ve aldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa'nın görüş ve düşüncelerini alıyordu. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da Yeni Gün gazetesini okumadan, görmeden yatmıyordu.

Yunus Nadi, eşi Nazime Nadi ve çocuklarını Bursa Bilecik yoluyla Ankara'ya getirebildi. Tesadüf 8 Temmuz 1920 günü Bursa'nın işgal edildiği günlerde orada idi. Bursa, tek kurşun atılmadan İngilizlerce alınmıştı ve daha sonra az da olsa Yunanlılar gelmişti. Bursa'nın böyle sessiz işgali Ankara'da büyük tepki ile karşılandı, Meclis'te sert konuşmalar yapıldı ve hatta kürsüdeki mikrofon kara bir bezle örtüldü.

Yunus Nadi, Bursa'dan dönünce Mustafa Kemal Paşa ile görüşerek "İşgalin nasıl yapıldığını ve halkın durumunu" anlatır. Bundan sonra Bursa'nın kurtarılması için bir plan hazırlanması uygulamaya konması kararlaştırılır.

Anadolu'da özellikle saraydan destek alan grupçuklar ayaklanma çabasında idiler. Bunların en tehlikelisi Anzavur oldu. Anzavur'un İstanbul'dan bir heybe dolusu para ile Balıkesir ili çevresine geldiği haberi işin ciddi olduğunun işaretiydi. Bu arada Meclisin gecikmeden açılması için de hazırlıklar hızlandırılmıştı. Bir gün, Mustafa Kemal Paşa, mebusların çoğunluğunun kaldığı muallim mektebine geldi. Yatakhane karyolalar üzerine oturuldu ve burada sohbetle başlayan görüş alışverişi ciddiyet kazandı ve yapılacaklar tekrar gözden geçirildi.

Görüşmede, Meclisin 22 Nisan'da açılması düşünülen tarihi değiştirildi ve 23 Nisan Cuma gününe alındı. Sebebi, hasımların bu çalışmaları ve özellikle Ankara'da Meclisin açılmasını engelleme çabaları artması ve ayrıca, din ve şeriat öne sürülerek fetvalar çıkarılmasıydı. Hatta Halife adına bir Beyanname bile yayınlanmıştı.

Oysa Mustafa Kemal Paşa dine karşı olmak şöyle dursun, yeni mecliste yer alacak üyeler arasında gerçek din adamlarına ağırlık vermişti. Bu nedenle karşı suçlamalar dikkate alındı. Yeni bir program hazırlanıp Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa imzası ile tamim gönderildi. Tamim özetle şöyle idi:

“Allah'ın izniyle Nisan'ın yirmi üçüncü Cuma günü, Cuma namazını müteakip Büyük Millet Meclisi küşat edilecektir”.

Vatanın istiklali, Hilafet ve saltanat makamının kurtarılması gibi en mühim ve hayati vazifeyi ifa edecek olan Büyük Millet Meclisinin küşat gününü Cuma'ya tesadüf ettirmekle, mezkur günün mebrukiyetinden (kutsallığından) istifade ve küşattan önce bilumum meb'usin-i kiramun huzurunda Hacı Bayram camiinde Cuma namazı eda olunacak, dualarla kurbanlar kesilecektir. Bu tören için, kolordu komutanlığı da gerekli önlemleri alacak, bu tebliğ en ücra köylere kadar duyurulacaktır.”

23 Nisan Cuma günü Ankara'da Büyük Millet Meclisi bu programa uyularak, heybetli ve muhteşem bir şekilde açıldı. Açılış adeta bayrama dönüşmüştü. Herkes daha

sabahtan bu en büyük bayrama katılabilmek için yollara çıkmış, en güzel elbiselerini giyerek Hacı Bayram Camii ile Meclis arasındaki alanları doldurmuşlardı.

Hacı Bayram Camii'ndeki tören bitti. Dualarla mebuslar halkın arasından güçlkle geçerek Büyük Millet Meclisi'ne geldiler. Kurbanlar kesildi ve dualarla sıra Meclisin açılışına geldi.

Açılışı Meclisin en yaşlı üyesi Sinop Mebusu Şerif Bey yaptı. Böylelikle Şerif Bey Türk milletine yeni ufuklar açan bu yüce kürsüye ilk çıkan kişi, mebus oldu.

Sinop Mebusu Şerif Bey sessiz sakin, insanlık dolu bir kişi idi ve programa göre, sadece açılışı yaptım diyerek yerine dönecekti. Törenin ihtişamına kendini kaptırdı ve konuşmasına şöyle devam etti:

“Bu Meclis-i Alinin reisi sıfatıyla ve Tevfik-i ilahide milletimizin dahili ve harici istiklal-i tam dahilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek Büyük Millet Meclisi'ni küşat eyliyorum.”

Ertesi gün 24 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa kürsüye çıktı. Sadece, kısa bir süre o gün öğle yemeği arası verildi. Mustafa Kemal Paşa, sabah başladığı konuşmasında öğleden sonra da devam etti. Bugüne kadar yapılanları anlattı ve bundan sonra da yapılacakları açıkladı.

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yeni Türk devletinin iskeleti belli olmuştu. Bunun içinde öncelikle yapılacaklar için yoğunlaşmak, başarı için gece-gündüz

çalışmak gerekiyordu. Öncelik bu Yeni Türk devleti için gerekli ana kuralları başta Anayasası idi. Bu yeni Anayasanın hazırlanması görevini Mustafa Kemal Paşa, Yunus Nadi'ye verdi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi bölgelerinden seçilip gelen mebuslarla çalışmaya başladı. Yunus Nadi, İzmir mebusu olarak Ege'nin temsilcilerinden biriydi. İzmir işgal altındaydı ama Yunus Nadi, İzmir'de Yunanlıların önem vermedikleri veya şehre uzak buldukları yerlerin ve mahallelerin oyu ile seçilmiş mebus olarak Ankara'da görev üstlenmişti.

Encümenler (Komisyonlar) belli oldu. Yunus Nadi Anayasa Encümeni üyeliğine ve üyeler arasında oylama sonunda Anayasa encümeni (komisyonu) reisi seçildi.

Mustafa Kemal Paşa encümenlere (komisyonlara) görev dağıtımında Anayasa Komisyonuna yeni anayasayı hazırlama görevi verdi. Yunus Nadi ve komisyonda görevli arkadaşları yoğun bir çalışma içine girdiler. Bu çalışmalara Mustafa Kemal Paşa'da katıldı ve hazırlanan Anayasa taslağı 18 Kasım 1920 günü TBMM'de genel kurulun gündemine alındı. Gündem şöyleydi:

Birinci celse.

Açılma saati: 1.35 sonra

Reis: İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendi

Hazretleri

Katip: Haydar Bey (Kütahya)

Komisyon alışmaları hakkında, Burdur Mebusu İsmail Suphi (Soysallı) geniş bilgiler verdi. Mustafa Kemal Paşa'nın da yakından takip ettiği yeni Anayasa'ya ait mazbata, Encümeni Mahsus Reisi Yunus Nadi (İzmir), Encümeni Mahsus Mazbata Muharriri (Katip) İsmail Suphi, (Burdur), Üyeler Mehmet şükrü (Karahisar), İbrahim Süreyya (Saruhan), Fuat (Çorum), Mehmet Vehbi (Karesi) imzaları ile bir Beyanname ile yayını kabul edildi.

Elbette bir ülkenin varlığını gücünü ortaya koyan bir yasanın çıkarılması çok önemli bir başarıydı. Yunus Nadi'nin başkanlığındaki komisyonca hazırlanıp Millet Meclisinde geceli-gündüzlü toplantıda üç günde kabul edilip yasalaşan Teşkilatı Esasiye Kanunu (Anayasa) Resmi Gazete'de (Cerideyi Resmiye) 7 şubat 1337 (7 şubat 1921) yayınlandı.

Yeni Anayasa 23 maddeden oluşturulmuştu. Bir geçici madde ile seçimle ilgili bazı hususlar yeni seçimle ilgiliydi ve uygulama genel seçimlerden sonra başlayacaktı. Yeni Anayasanın önemli maddelerinden bazıları söyleydi.

Birinci madde: Hakimiyet bila kaydı şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.

İkinci madde: İcra kudreti ve teşri selahiyatı milletin yegane ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.

Üçüncü madde: Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti “Büyük Millet Meclisi Hükümeti” ünvanını taşır.

Yeni Türk Cumhuriyeti emin adımlarla yoluna devam etmektedir. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, gerek TBMM’de ve gerekse devlet yönetiminde görev verilenlere güven içinde çağdaş ülke olma uğraşısı içindedirler. Ancak, umulmadık zamanlarda baş kaldıranlar ülke huzurunu bozmaktadırlar. Anzavur İsyanı, Demirci Efe ve kardeşinin garip tutumu, Yozgatta Çapanoğlu, Dersim ve Çorum olayları ve diğerleri genç cumhuriyeti engelleme hareketleridir. Her başkaldırının, sebebi araştırılınca ortaya din faktörü çıkmaktadır.

Konu önce Vekiller Heyeti’nde (Bakanlar Kurulunda) ele alınır. Tekkeler, zaviyeler resmen olmasa bile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Şeyhler, dedeler toplum üzerinde büyük etki sahibidirler. Üstelik son halife Abdülmecit, hilafet koltuğunda oturmakta ve şeriat ile ilgili kararlar vermeye devam etmektedir. Mustafa Kemal Paşa her zaman olduğu gibi konu ile ilgilileri sofrasına davet eder. Burada bu olayı ele alır ve konu enine boyuna tartışılır. Herkes açıkça görüşlerini bildirir.

Bu toplantılarda başta Kazım Karabekir olmak üzere, özellikle din bilgini olarak tanımlanan kişiler, hilafetin kaldırılmasına şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bu

itirazcılarının başında sakallı bir kişi dikkati çekmektedir. Sakallı kişi Fatih medresesi Ders-i Amm'ı Abalızade Sadık'tır. Din bezirganları bu medresenin önde geleni Sadık Efendi'nin etrafında toplanmışlardır. Üstelik bu konuda Saidi-Nursi, Hilafetin TBMM'ye bağlanmasını öngören bir afiş bastırması ve Nur Külliyyatından Mesnevi-Nuriye adıyla kitap yayınlanmıştır.

Sadık Bey Yunus Nadi'nin ağabeyidir. ve bir toplumun dinsiz olamayacağını savunarak hilafetin kaldırılmasına itirazlarını Mustafa Kemal Paşa'ya rağmen sürdürmektedir. Şih Sadık Cumhuriyetin çağdaşlık yolu olduğunu ve Mustafa Kemal Paşa'nın dine bakışını görünce, daha sonra bu tutumunu ve görüşünü değiştirmiştir.

Yemek sona erer. Ortaya çıkan sonuç ve çoğunluğun kararı hilafetin kaldırılması yönündedir. Bu konuda Adalet Bakanı Seyid Bey'e bununla ilgili yasanın hazırlanıp TBMM'ye getirilmesi talimatı verilir.

Bu yasanın koşulsuz çıkarılması için mebuslar üzerinde etkisi olan Sadık Bey sorunu kardeşi Yunus Nadi'nin üzerinde kalmıştır. Yunus Nadi ile ağabeyi arasında sabaha kadar süren tartışma Yunus Nadi lehine sona erer. Sadık Bey Ankara'yı terkeder, terk ile yetinmez, nüfus kaydını da Fethiye'den alıp Gaziantep'e nakleder. Şih Sadık yıllar sonra Hilafet'in kaldırılmasında kendisini etkileyen olayı şöyle anlatır.

“Bu konuda beraber olduğum arkadaşlarım Mustafa

Kemal'in dine karşı olduğunu söylemişlerdi. Bir gün yolum karargaha düştü, içerde neler var, ne oluyor diye merak bu ya girdim, yürüdüm... Kendimi aralık kalmış bir kapnının önünde buldum. Baktım ki bu odada Mustafa Kemal namaz kılıyordu. Halifeliğin kaldırılması tartışmasında yalnız biraderim Yunus Nadi değil bu olay beni tepeden tırnağa etkilemiş, görüşümü değiştirmiş, ne büyük yanılğı içinde olduğumu göstermişse de iş isten geçmiş ve Ben Gazi'nin gözünden düşmüştüm."

Yunus Nadi ile ağabeyi birbirlerine artık görmeyecek kadar araları açılmıştır. İki kardeş yıllar sonra İstanbul'da bir hastalık nedeniyle bir araya gelmişlerdir.

Meclisteki bu olaydan çok sonra doğduğu toprakları gezmek için Seki'ye gelen Şih Sadık'ı gezdiren yeğeni Ali oğlu rahmetli Halil İbrahim'in anlatımına göre Sadık pişmanlığını şöyle ifade etmiştir:

"Ben medresede okudum. Kardeşim Yunus Nadi, Rodos ve İstanbul'da laik eğitim aldı. Koca ailede kendisini kurtaran iki kişiyiz. Hiç unutma talim, taallümdür. Yani öğretmek, öğrenmektir. Cumhuriyetin kuruluşunda ben hilafetin devamundan yana idim ve hilafetin kaldırılmasını önlemeye çalıştım. Çok mücadele verdim. Gazi ile ters düştüm. Bir toplantı ve tartışma sonunda Gazi'nin bana karşı olumsuz tavrını aynen ileten ve küstüğüm kardeşim Yunus Nadi'nin uyarısı ile Ankara'dan uzaklaştım."

“Gazi doğru yolda, Çok okuyor ve çok iyi düşünüyor ve çok iyi şeyler yapıyor. Laiklik, Cumhuriyet, eğitim ve okullar bu memlekete çok şey kazandıracak. Bu sistem devam etmeli. Her köye mutlaka okul ve öğretmen gitmeli. Zaten bu milletin ihtiyacı da bu” diye ilave ederek ülkenin batı tarafının bile çaresiz bırakılmışlığını, bakımsızlığını susuzluğunu, yolsuzluğunu ve okulsuzluğunu ortaya koymuştur. Bir soru üzerine de; “Hastalık olmasa idi emmin yüzümü ancak teneşirde görebilirdi” demiş, İstanbul’a tedavi için gittiği zaman Nazime Nadi’nin etkisi ve girişimi ile Yunus Nadi ile barıştığını, Nişantaşı’ndaki meşhur Yayla Apartmanı’na bu yüzden gittiğini ve kardeş küslüğüne son verip konuşmaya başladığını ifade etmiştir.

Şıh Sadık’ın büyük oğlu Cevat Abaloğlu, milletvekili olarak Hatay’ın Türkiye’ye ilhakı konusunda büyük hizmet ve çabalar sarf etmiştir.

Böylelikle Yunus Nadi’nin ağabeyi Sadık Bey’in Hilafet isteyen grubu dağılmış ve bakan Seyid Bey tasarıyı hazırlayıp TBMM’de grubun bilgisine güçlü bir şekilde sunmuştur. Bu tasarıya itiraz eden yoktur. Yasa 3 Mart 1924 günü gündemdedir. TBMM tutanaklarında:

“Hilafetin ilgasına ve Hanedan-ı Osmani’nin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki haricine çıkarılmasına dair teklif’i kanuni(yasa)” kısa ve özdür. Bu yasa ile hilafet kaldırılıyor ve Osmanlı ailesi de yurt dışına çıkarılıyordu.

Hilafetin, Yani Halifeliğin kaldırılmasına karşı çıkanlar, başkumandanlığın vaktiyle TBMM'ye bağlandığı gibi halifeliğin de TBMM'de kalmasını istiyorlardı. Hemen harekete geçtiler. Ancak Sadık Bey gitmiş, Hilafetçiler dağılmıştı. Adalet Bakanı Seyid Bey gerek grup toplantısında, gerekse genel kurulda şu cevabı vermişti.

“Hilafet şu veya bu devlete ait somut bir hükümetin veya somut bir Cumhuriyetin değil, ilk dört halife dönemindeki şekliyle devam ettirilmiştir. Ancak bazı İslam bilginlerince ifade edildiği gibi, gerçek hilafet adı verilen hilafetin, Peygamberimizin vefatından otuz yıl sonra sona ereceği ve bir daha dirilmeyeceği ilgili Hadis’de vardır. Bu nedenle Hilafet kaldırılmıştır.

Hilafetçilerin önde geleni, başı Sadık Bey’in ortadan kaybolmasına rağmen, TBMM’deki görüşmelerde, Kastamonu Mebusu Halit Bey, Gümüşhane Mebusu Zeki Bey ve Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey verdikleri bir önerge ile Hilafetin devamını ve TBMM’ye bağlanmasında ısrar ettiler. Adalet Bakanı Seyid Bey tutanaklarda yer alan konuşmasında şu cevabı verdi:

“Gerçek Halifelik on kadar şarttan ibarettir. Bunlardan biri eksik olursa hilafet olmaz. Eksik Kureyş kabilesidir ve bugün yoktur. “

Yasa alkışlarla aynen kabul edildi, Hilafet ortadan kaldırılırken Osmanlı hanedanına da yurt dışı göründü.

Anlaşıldığı ve görüldüğü gibi, Adalet Bakanı Seyid Bey bugüne kadar Halifelik makamında oturanların gerçek Halife olmadıklarını ifade ediyordu. Hilafetin kaldırılarak Cumhuriyetimizin kurulmasında Yunus Nadi de böyle bir katkıda bulunmuştu.

Cumhuriyet gazetesinin isim babası Mustafa Kemal Atatürk'tür. Cumhuriyet ilan olunmuş, Hilafet kaldırılmış, çağdaş bir ülke olma yolunda emin adımlarla yola devam edilmektedir. Buna karşın eleştirilerin artması ve aleyhte kampanyalar hazırlığının öğrenilmesi üzerine Atatürk 5 Ocak 1924 tarihinde İstanbul ve İzmir basınıyla bir toplantı yapar. Bu toplantılar sonunda, İzmir'de Yunus Nadi Abaloğlu'nu çağırır, şöyle konuşur:

"Benim Hakimiyet-i Milliye ve senin Yeni Gün gazeteleri görevlerini hakkıyla yerine getirdiler. Şimdi İstanbul ve Babıalı'da Cumhuriyet düşmanlarına ve Hilafet yanlılarına karşı mücadele verecek bir gazete çıkaralım. Adını da Cumhuriyet koyalım."

Atatürk'ün bu talimatı ile Yunus Nadi'ye bir çek verdiği söylenir. Artık Cumhuriyet gazetesinin yeni çalışma yeri olarak ittihatçıların merkezi Cağaloğlu'nda Pembe Köşk seçilmiştir.

Uzun hazırlıklar sonunda 7 Mayıs 1924 günü yayınlanmaya başlanan Cumhuriyet gazetesi hep toplumdan yana oldu. Özel sayfalarla çocuk, kadın, moda, sinema, ekonomi ve tayyarecilik, askeri konular,

tarikh ve mizah sayfaları ile konularına ve Menemen’de Teğmen Kubilay’ın şehit edilmesinde irticaya karşı duran Yunus Nadi Abaloğlu, anıtın yapılmasına öncülük etmiştir. Ankara’da Ulus meydanında yalnız Türklerin değil, yabancıların bile hayranlıkla seyrettiği Atatürk anıtının yapımını yine Yunus Nadi başlatmış ve tamamlamıştır.

Yunus Nadi Abaloğlu, Millet Meclisi’nde birinci dönemde İzmir Milletvekili daha sonra da II. ve VI. dönemlerde Muğla Milletvekili olarak görev yapmıştır.

Başka bir deyimle halkın yanında olmuş, gazeteciliğinin yanı sıra siyasette küpünü doldurmayı düşünmemiştir. Nitekim, Cenevre’de vefat edince naaşı günler sonra Türkiye’ye getirilebilmiştir.

Bu kitap, bir köy çocuğunun kendisine verilen imkânlarla nerelere kadar gidebildiğini göstermek açısından ibret alınsın düşüncesiyle kaleme alınmıştır.

Işıklar içinde yatsın.

Kaynakça:

- 1. Kurtuluş Savaşı Anıları***
- 2. Nadir Gezer, Yenigün'den Cumhuriyet'e***
- 3. TBMM Tutanakları***

FOTOĞRAFLAR

Yunus Nadi

Ahmet İhsan

Arşivci Vartan

Gazete Dağıtımı

Matbaa - 1

Matbaa - 2

Matbaa - 3

Matbaa - 4

Matbaa - 5

Matbaa - 6

Matbaa - 7

Matbaa - 8

Matbaa - 9

Matbaa - 10

Matbaa - 11

Mustafa Kemal Atatürk - Yunus Nadi

Mustafa Kemal Atatürk - Yunus Nadi

Yunus Nadi

Yunus Nadi

Yunus Nadi

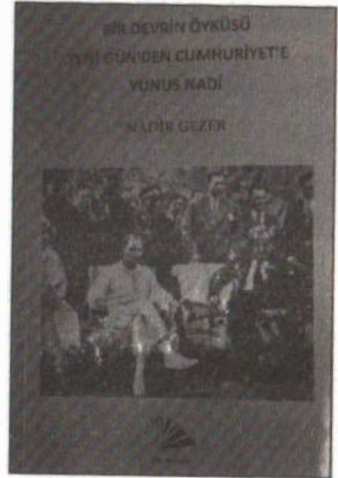
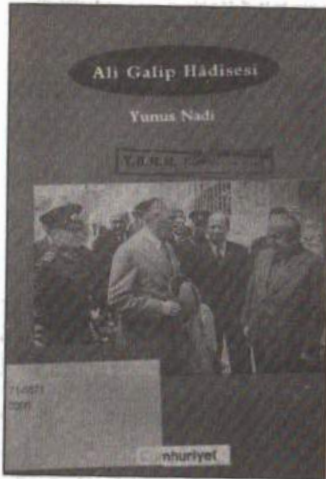

Yunus Nadi

Yunus Nadi

60. Yıl Eki

Cumhuriyet ile Özdeşleşmiş Bir Hayat

Yunus Nadi Abaloğlu

Ali Abalı

"Cumhuriyet Gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın talimatı ile Yunus Nadi Abaloğlu tarafından yayın hayatına başlatılmıştır. Cumhuriyet adını da Mustafa Kemal Paşa vermiş ve "Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyetimizin daima destekçisi olacaktır" demiştir.

Bu nedenle Yunus Nadi, hayatı boyunca bu yolda çalışmıştır. Kimdir Yunus Nadi Abaloğlu?" diyerek başlıyor kitabına, Yunus Nadi'nin yeğeni Ali Abalı...

Yunus Nadi'nin, kurtuluş ve kuruluş tarihimize iz bırakan çalışmalarının bir adım öncesine, Nadi'nin hikâyesinin ilk başladığı yere, doğduğu topraklara, ailesine ve onun adeta tuğla üzerine tuğla koyarak ördüğü örnek hayatına bilinmeyen yönlerinden bakıyor. Cumhuriyet tarihimizin önemli ismi ve Cumhuriyet gazetesinin kurucusunu; onun Anadolu'nun bir köyünden başlayıp, devrimin sesi olmaya uzanan hikâyesini 'içeriden' bir gözle sunuyor okura...

telgrāfhane
yayınları

www.telgrafhaneyayinlari.com

www.telgrafhane.org

twitter.com/Telgrafhane_

facebook.com/telgrafhane.org

9 786058 402171